

Svenska inför arbetslivet

Merkonom- och närvårdarstudenters uppfattningar om svenska
och svenskundervisning

Oona Halmi

Tammerfors universitet

Fakulteten för språk, översättning och litteratur

Avhandling pro gradu

Augusti 2013

Tampereen yliopisto
Pohjoismaiset kielet
Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö

HALMI, OONA: ”Svenska inför arbetslivet.” Merkonom- och närvårdarstudenters uppfattningar om svenska och svenskundervisning

Pro gradu -tutkielma, 62 sivua + 3 liitettä
Elokuu 2013

Ammatillisen koulutuksen tavoitteena on toisaalta antaa opiskelijalle työelämässä vaadittava ammattitaito ja toisaalta tukea yksilöllistä kasvua yhteiskunnan jäseneksi. Ammatilliseen perustutkintoon kuuluvat kielten kurssit pyrkivät rakentamaan pohjan opiskelijan työelämässä tarvittavalle kielitaidolle. Opetusta voi luonnehtia ammatillisesti suuntautuneeksi, koska sen tavoitteena on työelämän viestintätaito. Opetuksen tarkoituksena on integroida kielitaito opiskelijan yleiseen ammattitaitoon opetussuunnitelmiin kirjattujen tavoitteiden mukaisesti. Opetuksen teoreettinen kehys muodostuu erityisalojen kieltenopetuksesta, eurooppalaisen viitekehyksen kielitaitokäsityksestä sekä ammattikoulupedagogiikasta.

Tämän tutkielma selvittää merkonomi- ja lähihoitajaopiskelijoiden käsityksiä ruotsin kielen opetuksesta ja kielen yhteydestä ammattitaitoon. Tutkimus toteutettiin kyselytutkimuksena eräässä Länsi-Suomen ammatillisessa oppilaitoksessa suomenkielisellä paikkakunnalla. Otokseksi valikoitui opiskelijaryhmiä molemmista koulutusaloista joilla oli ruotsia lukujärjestyksessään tutkimuksen toteutuksen aikana. Lopullinen otos koostuu 95 opiskelijasta, joista noin puolet on liiketalouden ja puolet sosiaali- ja terveystieteiden opiskelijoita.

Opiskelijat ovat yleisesti tyytyväisiä saamaansa ruotsin opetukseen koulussaan. Opetusta ohjaa ammattisuuntautuneisuus. Molempien ammattiryhmien kielitaitotarpeet ovat hyvin samankaltaisia. Opiskelijat haluavat oppia tunneilla ruotsinkielistä asiakaspalvelua, koska kokevat tarvitsevansa taitoa ammatissaan. Opiskelijat myös painottavat suullisen kielitaidon tärkeyttä. Työpaikalla puhutaan, ei kirjoiteta ruotsia. Opiskelijat liittyvät ruotsin kielen joko suoraan tai epäsuorasti osaksi ammattitaitoaan. He suhtautuvat positiivisesti ammatilliseen ruotsiin ja haluavat koulutukselta hyvän kielitaidon, vaikka eivät sitä ruotsin kohdalla koe välttämättä tarvitsevansa. He rajaavat ruotsin kielen tarpeen kaksikielisille alueille.

Avainsanat: ammatillinen koulutus, kieltenopetus, ammattitaito, kyselytutkimus

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Syfte	2
1.2 Material och metod	3
1.3 Tidigare forskning	5
2 Andra stadiets yrkesutbildning	9
2.1 Yrkesutbildning i det finska utbildningsfältet	9
2.2 Yrkesinriktad grundexamen	11
2.2.1 Företagsekonomi	13
2.2.2 Social- och hälsovård	14
2.3 Svenskstudier	14
3 Yrkesinriktad språkundervisning	18
3.1 Languages for Specific Purposes	18
3.2 Gemensam europeisk referensram för språk	20
3.3 Yrkesinstitut som inlärningsmiljö	22
4 Yrkesskicklighet	23
4.1 Skicklighet, kvalifikation och kompetens	23
4.2 Yrkesmässig kompetens och generell kompetens	25
4.3 Krav på yrkesskicklighet i läroplansgrunderna	27
5 Enkät svar	30
5.1 Uppbyggnad av frågeformulär	30
5.2 Respondenternas bakgrundinformation	31
5.3 Resultat	33
5.3.1 Svenska inom examen	34
5.3.2 Uppläggning av undervisning	37
5.3.3 Den nådda språkkunskapen	42
5.3.4 Svenska på arbetsplatsen	49
5.4 Slutsatser	54
6 Diskussion	58
Litteraturförteckning	63
Bilagor	70
Bilaga 1	70
Bilaga 2	73
Bilaga 3	76

1 Inledning

Yrkesutbildning har varit ett mycket aktuellt ämne under det senaste året. I gemensam ansökan för unga var yrkesutbildning för första gången mer populär än gymnasium våren 2012. Tidigare utbildningsminister Jukka Gustafsson har skapat *en utbildningsgaranti* som del av ungdomsgarantin som bland annat lovar alla ungar som avlagt grundskolan en utbildningsplats (Ungdomsgaranti). Utbildningsgarantin trädde i kraft i början av året och den kommer att påverka speciellt yrkesutbildning inom den närmaste framtiden. Undervisnings- och kulturministeriet (Tammilehto 2012) har utgett ett förslag att dra in 2200 nybörjarplatser till år 2016 och samtidigt omorganisera utbildningsutbudet. Indragningarna riktas till utbildningsområden med låg sysselsättning som kultur och turism medan avsikten är att öka antalet studieplatser i social- och hälsovård samt teknik. Bakom förnyelserna ligger en ansats att bättre motsvara arbetslivets behov i framtiden. (ibid.)

Denna avhandling behandlar yrkesinriktad språkundervisning som däremot inte har fått samma uppmärksamhet som yrkesutbildning som helhet. Svenska och främmande språk hör till alla yrkesinriktade grundexamina men de formar bara en bråkdel av examen. I andra stadiet är den procentuella andelen språk många gånger mindre i yrkesutbildning jämfört med gymnasium. Ändå är språkundervisning vid yrkesinstitut också aktuell i utbildningskontexten. Yrkesinriktad språkundervisning betonar muntlig kommunikation och syftar till att ge studenter språkkunskap för att klara sig på främmande språk i arbetslivet. Språkundervisning i Finland har traditionellt betonat skriftligt språk men tendensen att öva mer muntlig språkfärdighet i alla skolformer har blivit allt vanligare. Kommunikativ språkundervisning verkar vara bland de viktiga undervisningstrenderna i vårt land just nu.

Studien utförs som en enkätundersökning och koncentrerar sig på två utbildningsområden, företagsekonomi samt social- och hälsovård. Jag har valt dem med i studien eftersom båda är serviceyrken där kommunikationsbehoven är stora på arbetsplatser. Jag antar att studenter sannolikt kommer att behöva främmande språk i arbetslivet åtminstone i framtiden. Vid sidan av den kommunikativa aspekten är ett

annat särdrag i yrkesutbildning är att språkundervisningen är *arbetslivsorienterad*. Främmande språk integreras alltså med studenters yrkesskicklighet. Det hör också till avhandlingens teman och till frågan hur nyttigt studenter anser att svenska är i deras yrke.

Ämnet i studien är aktuellt särskilt på grund av det negativa samhällsklimatet mot svenskan. Såsom denna studie erbjuder forskning i allmänhet en möjlighet att fråga elever själv hur de uppfattar språket. Dessutom har språkundervisning i grundskolor och gymnasieutbildning redan undersökts mer omfattande. Det känns naturligt att ta med yrkesutbildning eftersom enligt min mening finns det ett klart behov för forskningsdata om ämnet. Den hjälper till att bland annat skapa gemensamma riktlinjer för språkundervisningen inom hela utbildningen.

Avhandlingen består av följande delar: i kapitel 2 presenterar jag hur grundläggande yrkesutbildning är uppbyggd i Finland och beskriver närmare grundexamen i företagsekonomi samt social- och hälsovård och granskar svenskstudierna i båda examina. I kapitel 3 definierar jag mer detaljerat begreppet yrkesinriktad språkundervisning. Den har inte än fått en fast definition i den finska utbildningsforskningen. Kapitel 4 behandlar yrkesskicklighet och olika begreppen som kan anknytas till den. Därefter övergår jag till själva analysdelen i kapitel 5. Jag har delat in det övergripande temat yrkesinriktad svenskundervisning i fyra områden och analyserar materialet branschvis enligt dem. I slutet av analysen sammanfattar jag resultaten och avslutar avhandlingen med en diskussion i kapitel 6.

1.1 Syfte

Syftet med min avhandling är att redogöra för merkonom- och närvårdarstudenters uppfattningar om svenska i deras utbildning och framtida yrke. Studenterna kommer alla från samma skola i Västra Finland, men jag har valt att anonymisera namnet på skolan och använda beteckningen *Vårberga yrkesinstitut* i stället. Med hjälp av enkätsvaren vill jag analysera studenternas attityder till språket, undervisningen och nytthet på arbetsplatsen. Detta syfte placerar studien inom den tillämpande språkvetenskapen. Jag har tre forskningsfrågor som jag försöker svara på i avhandlingen.

Den första frågan handlar om studenternas uppfattningar om svenskundervisning i allmänhet. Den andra frågan lyfter upp begreppet *kompetens* i samband med språkkunskaper medan den tredje frågan koncentrerar sig på möjliga skillnader mellan olika svarsgrupper. Mina frågor är följande:

- Vilka uppfattningar har studenterna om yrkesinriktad svenskundervisning?
- Ser studenterna på språkkunskaper som yrkesmässiga kompetenser eller allmänna färdigheter?
- Finns det klara likheter och skillnader mellan studenternas svar?

För det första vill jag ta reda på studenternas uppfattningar om svenskan som del av sina examina: hur de förhåller sig till språket och undervisningen. I frågan tillhör också språkkunskap som utbildningen förmedlar, d.v.s. om studenterna anser att deras språkkunskaper är tillräckliga för arbetslivet. För det andra är jag intresserad av samband mellan svenska och yrke. Enligt Helakorpi (2005) behövs alltid både yrkesspecifikt kunnande och kunskaper som stödjer det. Yrkesmässiga kompetenser betyder här de väsentliga färdigheterna inom en bransch och generella kompetenser färdigheter som främjar yrkesskicklighet. I studien reder jag ut i vilken kompetensgrupp studenterna placerar språkkunskaper.

För det tredje forskar jag i möjliga skillnader mellan respondenternas svar. Materialet från de två utbildningsområdena ger en naturlig utgångspunkt för jämförelser. Dessutom finns det andra faktorer som kan påverka svaren som till exempel kön, studieår och tidigare arbetserfarenhet. Jag lyfter upp sådana faktorer som möjligtvis korrelerar med studenternas svar.

1.2 Material och metod

Enkät är ett naturligt val för studien eftersom jag forskar i uppfattningar hos studentgrupper. Enkäter används för att mäta attityder och de kan analyseras både kvantitativt och kvalitativt. Enligt Trost (2012: 20–21) är databearbetning i regel kvantitativ medan tolkning av resultat är kvalitativ. Så har jag också genomfört denna studie. I undersökningsprocessen har jag inte haft en konkret *hypotes* fast det är

kännetecknande för enkätanalyser att bygga studien på en eller flera hypoteser om forskningstemat. Heikkilä (2010: 189) påpekar dock att hypoteser inte är nödvändiga när undersökningen syftar till att beskriva ett fenomen. Därför har jag inte skapat en hypotes för min studie.

Materialet samlades från Vårberga yrkesinstitut i december 2011 och januari 2012 genom en gruppenkät. Först gjorde jag *ett urval* på två grupper från respektive branscher men var tvungen att utvidga det på grund av *bortfall* (att inte lyckas nå tillräckligt många respondenter). Denna typ av urval kallas för *bekvämlighetsurval* eftersom jag själv valde respondentsgrupperna för undersökningen (Trost 2012: 31). Det slutliga materialet består av 95 frågeformulär varav 45 är från merkonomstudenterna och 50 från närvårdarstudenterna. Social- och hälsovård är i majoriteten eftersom jag inte lyckades nå mer merkonomstudenter i skolan. Respondentsgruppen presenteras närmare i kapitel 5 i samband med analysen (se avsnitt 5.2).

Alla respondenterna studerar vid Vårberga yrkesinstitut men det är bra att märka till att det handlar om två enskilda skolor. Institutet har nämligen flera enheter på olika håll i staden. Företagsekonomi samt social- och hälsovård fungerar som relativt självständiga enheter och ligger inte nära varandra. De är gamla handels- och hälsovårdsläroanstalter som har förenats till en större skola enligt de utbildningspolitiska riktlinjerna. Vårberga yrkesinstitut ligger i ett finskspråkigt område där respondenterna har mycket begränsade möjligheter att använda svenska utanför lektionerna.

Jag har använt två frågeformulären i undersökningen, ett för vardera bransch (se Bilagorna 1 och 2)¹. Först observerade jag språklektioner i skolan för att bekanta mig med undersökningsobjektet. Språklärarna vid institutet hjälpte mig att komma i gång med forskningsprocessen och på grund av observationerna kunde jag skapa formulären för branscherna. Här används beteckningen Vårberga yrkesinstitut för att skydda såväl

---

¹ I de finskspråkiga frågeformulären används vi-form eftersom jag först arbetade tillsammans med en annan student. Vår avsikt var att utföra en mer omfattande undersökning och använda såväl en studentenkät som lärarintervjuer som material. Slutligen blev det två fristående avhandlingar av materialet.

lärarnas som studenternas anonymitet av forskningsetiska skäl. Frågeformulären är nästen identiska enligt principer av *standardisering*. Enligt Trost (2012: 57) betyder standardisering att frågor i formulär och svarssituation är samma för alla respondenter. Jag ansåg formulären först och främst för tredje års studenter men var tvungen att ta med studenter från andra årskurser också. Viktigare än studieår blev studenternas förmåga att reflektera över deras erfarenhet med svenskan vid institutet. Enligt min mening lyckades majoriteten i detta.

I formulären har jag indelat det övergripande temat yrkesinriktad språkundervisning i fyra delområden. Formulären har tre delar varav de två sista innehåller de egentliga frågorna medan den första delen kartlägger studenternas bakgrundsfakta. Den första frågedelen består av 16 påståenden som studenterna har svarat på med hjälp av en så kallad Likertskala. Skalan används för att bedöma påståenden om forskningstemat genom en sifferskala. (Trost 2012: 167). Den andra frågedelen omfattar fyra öppna frågor om samma teman som påståendena. Formulären presenteras närmare i kapitel 5 (se avsnitt 5.1.).

1.3 Tidigare forskning

Språkundervisningen i yrkesutbildningen är ett relativt marginellt fenomen i den finska pedagogiska forskningen. Hittills har forskningen om ämnet koncentrerat sig för det mesta på yrkeshögskolor och universitet. Bland annat Elsinen (2000) och Jaatinen (2003) har behandlat arbetslivsorienterad språkundervisning ur studenters perspektiv i sina doktorsavhandlingar. Det finns också olika utredningar om språkundervisning och språkinläring i yrkeshögskolor (se till exempel Juurakko-Paavola 2005). En orsak till större uppmärksamhet åt yrkeshögskolor inom forskningen är säkert att skolformen är relativt ny i det finska utbildningsfältet. Med yrkeshögskolor har det uppstått ett behov att skapa teoretiska ramar för språkundervisningen.

I denna studie anknyter jag språkundervisning vid yrkesinstitut till grundskolor och gymnasier. Språkundervisningen i alla tre skolformer har många likheter som är till exempel språklig nivå och undervisningsmål. I motsvarande sätt ser jag högre utbildning, alltså yrkeshögskolor och universitet, som ett par. Enligt min mening är

forskning om yrkeshögskolor inte helt relevant för grundläggande yrkesutbildning eftersom det finns så många skillnader mellan dessa två. Därför använder jag sådan forskning bara till en viss del i denna studie.

Uppfattningar om språkinläring och språkkunskaper har varit ett populärt forskningstema inom pedagogik och har forskats omfattande ur olika perspektiv. Här nämner jag två exempel som har använt samma metod som jag. Raija Elsinen (2000) har behandlat temat bland nya universitetsstudenter i sin doktorsavhandling. Hon utredde med en så kallad halvstrukturerad enkät² studenternas uppfattningar om språkkunskap och betydelse av språk för dem. Enligt hennes resultat uppfattar studenter att de behöver främmande språk mest i sina studier och i sitt blivande yrke. För de flesta framhävs behovet av muntlig språkkunskap. Studenterna uppskattar sina språkkunskaper och anser att språkkurser är lika viktiga som andra studier.

Hannu Niemis (2008) doktorsavhandling behandlar samma teman som Elsinens men ur språklärares perspektiv. Han har forskat i lärarnas uppfattningar om obligatoriska svenskstudier i högskoleexamen. Hans material innehåller också intervjuer vid sidan av enkäter. Avhandlingen är inte i alla avseende relevant för denna undersökning men Niemi har några intressanta synpunkter: lärarna i undersökningen anser att behovet av svenska är stort bland annat i företagsekonomi samt social- och hälsovård. Dessutom konstaterar han att innehållsmässigt är svenskkurserna inte tillräckligt kopplade med yrkesrelaterade ämnen.

Förutom uppfattningar om språkkunskap är också arbetslivets språkbehov viktiga för denna avhandling. Finlands näringsliv utredde 2009 bland sina medlemsföretag vilka språk som behövs i arbetslivet. Enligt utredningen förväntar arbetsgivare i dag att arbetssökande är språkkunniga. Språkkunskaper är inte en extra förtjänst utan en del av yrkesskickligheten. (EK 2009: 5.) I arbetslivet behövs mest engelska, svenska och ryska. Fast svenska hade minskat i betydelse sedan förra utredningen är behovet av svenska störst i servicebranscherna. (ibid. 6.) I allmänhet är servicebranscher ett specialfall eftersom arbetsuppgifter ofta innehåller kundservice och utgångspunkten är

---

² En enkät som innehåller många frågor med öppna svarsalternativ.

att kunden får betjäning på sitt modersmål (ibid. 9). Samma föreställning om språkkunskaper som en naturlig del av arbetet kommer fram till exempel i en rapport av Finlands ekonomförbund (2011). Enligt rapporten använder över hälften av ekonomer som deltog i undersökningen mer än tre språk på arbetsplatsen (Järvinen et al. 2011: 45).

Samma arbetslivsinriktade perspektiv har Marita Härmälä i sin doktorsavhandling *Riittääkö Ett ögonblick näytöksi merkonomilta odotetusta kielitaidosta? – Kielitaidon arviointi aikuisten näyttötutkinnoissa* (2008). Hennes studie behandlar den språkkunskap som krävs av merkonomstudenter i fristående examina för vuxna. Det framgår i hennes studie att över hälften av examina inte innehåller klara krav på språkkunskaper. Detta beror på oklara krav på yrkesskickligheten i läroplansgrunderna och förorsakar en situation där bristfällig språkkunskap inte förhindrar examinanders möjligheter att framgångsrikt avlägga examen. Med andra ord krävs inga kunskaper i svenska från en del av studenterna eftersom läroplansgrunderna inte är tillräckligt klara i sina formuleringar. Om examinander påvisar sina språkkunskaper, sker detta mestadels i en klassrumssituation, inte på arbetsplatsen. Enligt Härmälä påvisar studenterna först och främst sin språkkunskap genom att kunna branschvist ordförråd.

I min avhandling koncentrerar jag mig på attityder till och uppfattningar om svenska och svenskundervisning. Det finns flera studier som behandlar samma tema i andra utbildningsformer. Kantelinen (2011) har redogjort för finskspråkiga yrkesstuderandes färdigheter i och studiemotivation mot svenska. Av alla studerandena anser bara hälften att de har tillräckligt bra svenskkunskaper inför arbetslivet. Det finns två huvudsakliga anledningar till att andelen är så låg. För det första har studerandena ofta dåliga kunskaper i svenska efter grundskolan. För det andra ligger den förutsatta miniminivån för språkkunskap så låg i kursmålen att den inte nödvändigtvis räcker till i arbetslivet. Kantelinen konstaterar att studerandenas motivation generellt är svag men tillägger att de är mest motiverade att lära sig yrkesinriktad svenska. Den dåliga motivationen gäller alltså så kallad allmänbildande svenska. Kantelinen behandlar sitt material som helhet men intressant är också hennes kommentar om skillnader bland svaren. Enligt henne är yrkesstuderandenas åsikter om svenska mycket varierande på grund av gruppens

heterogenitet. Studerandenas kön, utbildningsbakgrund och utbildningsområde påverkar deras uppfattningar om svenska. (Kantelinén 2011: 41–59.)

Green-Vänttinen et al. har forskat i vad som kännetecknar god svenskundervisning i finska grundskolor (2011) och gymnasier (2010). De båda studierna har likadana resultat men här presenterar jag kort undervisningen vid gymnasier. Forskarna observerade lektioner och gjorde intervjuar vid några gymnasier med god nivå i svenska. De konstaterar att motivation är en viktig faktor speciellt i svenskundervisningen. Generellt är gymnasisterna som deltog i studien positivt inställda till språket: svenska är ett ämne bland de andra i skolan. Gymnasisterna är motiverade när de har en klar uppfattning om varför de lär sig svenska: många anser att de läser svenska för arbetslivet. Dock konstaterar Green-Vänttinen et al. att en god inlärningsmiljö är viktigare för svenska än för andra ämnen på grund av det negativa samhällsklimatet. Elevernas förbättringsförslag om undervisningen gäller muntlighet och material. De önskar att materialet är autentiskt och att muntlighet får en större betydelse på lektionerna. (Green-Vänttinen et al. 2010: 54–63.)

Min avhandling behandlar likadana teman som Kantelinén (2011) och Green-Vänttinen et al. (2010 & 2011). Såsom Kantelinén använder jag enkät som metod fast innehållsligt är avhandlingen närmare Green-Vänttinen et al. De granskar attityder till själva svenskundervisningen som jag också gör. Det känns naturligt att redogöra för svenskundervisningen i grundläggande utbildning när det redan finns mer omfattande forskningsdata om ämnet på andra utbildningsnivåer. Enligt Green-Vänttinen et al. (ibid.) saknar också gymnasisterna en viss yrkesinriktning på svensklektioner. Här framhävs sambandet mellan de två skolformerna i andra stadiet också gällande svenskundervisningen.

2 Andra stadiets yrkesutbildning

I detta kapitel behandlar jag grundläggande yrkesutbildning och hur den är organiserad i Finland. Först granskar jag utbildningen och dess plats i finska utbildningssystemet på en allmän nivå. Därefter övergår jag till uppbyggnad av en yrkesinriktad grundexamen i avsnittet 2.2. Avsikten är att beskriva vad studierna i yrkesutbildning består av. I slutet av avsnittet tittar jag närmare på grundexamina i företagsekonomi samt social- och hälsovård och yrkesbenämningar i dessa. I sista avsnittet 2.3 presenteras svenskstudier inom branscherna vid Vårberga yrkesinstitut.

2.1 Yrkesutbildning i det finska utbildningsfältet

Enligt Undervisnings- och kulturministeriets begränsning omfattar yrkesutbildning grundläggande yrkesutbildning samt yrkesinriktad tilläggsutbildning och fortbildning (OPM 2012b). Denna undersökning behandlar den först nämnda som bildar den andra halvan av andra stadiets utbildning vid sidan av gymnasium i Finland. Utbildningen som leder till yrkesinriktad grundexamen erbjuds för både ungdomar och vuxna. Med undantag av några specialfall och fristående examina, sker ansökan till utbildningen via den gemensamma ansökan i slutet av grundskolan eller av gymnasieutbildningen. (OPH 2012d.) Grundläggande yrkesutbildning ger behörighet för fortsatta studier vid universitet och högskolor såsom gymnasium.

Undervisnings- och kulturministeriet (OPM 2012b) fastställer att yrkesutbildningen ger basfärdigheter inom en bransch och specialiserad kunskap på något delområde. Efter examina kan studeranden självständigt utöva ett yrke. Specialiserad kunskap hänvisar till olika utbildningsprogram vars antal varierar mellan examina. Yrkesutbildning anordnas inom åtta områden:

- det humanistiska och pedagogiska området
- kultur
- det samhällsvetenskapliga, företagsekonomiska och administrativa området
- det naturvetenskapliga området
- teknik och kommunikation
- naturbruk och miljöområdet

- social-, hälso- och idrottsområdet
- turism-, kosthålls- och ekonomibranschen

De 53 olika yrkesexamina inom områdena kan anläggas antingen vid yrkesinstitut, som fristående examina eller som läroavtalsutbildning. (OPM 2012a.) Numera är flerformsundervisning vanligare speciellt inom vuxenutbildning vilket betyder att examen avläggs utanför själva institutet. Ett exempel på detta är just fristående examina som Helakorpi (2010b: 44–45) nämner bland de viktigaste tendenserna inom yrkesutbildningen i dag. Examina är avsedda för vuxna som redan har uppnått den krävda yrkeskompetensen inom en bransch och påvisar den genom yrkesprov på arbetsplatsen för att få examensbevis (OPH 2012d). Sannolikt är att alternativa sätt att avlägga examen blir ännu vanligare också inom ungdomsutbildning nu när utbildningsgarantin har trätt i kraft.

Nära kontakter till yrkeslivet och yrkesbranscher är ett mycket viktigt särdrag som präglar yrkesutbildningen. På basis av denna kontakt urskiljer Helakorpi (2010a: 8, 2010b: 32) två huvuduppgifter för yrkesutbildningen³. Den pedagogiska uppgiften syftar till att utveckla individens kunskaper och färdigheter samt stödja personlighetsutveckling. Den arbetskraftspolitiska uppgiften är att motsvara arbetslivets behov och utbilda arbetskraft som Finland behöver i framtiden. (ibid.) Enligt Helakorpi (2010a: 8–9) är yrkesutbildningen alltid framtidsorienterad eftersom den måste förutse arbetslivets behov och erbjuda lämpligt kunnande också om tio eller tjugo år. Samma anknytning till arbetslivet finns med i *Lagen om yrkesbildning* (21.8.1998/630) där det står att utbildningens syfte är att “höja befolkningens yrkeskunnande, utveckla arbetslivet och svara mot dess behov av kunnande samt främja sysselsättningen”. Däremot stadgar *Gymnasielagen* (21.8.1998/629) att utbildningen framför allt är allmänbildande och ger färdigheter för fortsatta studier.

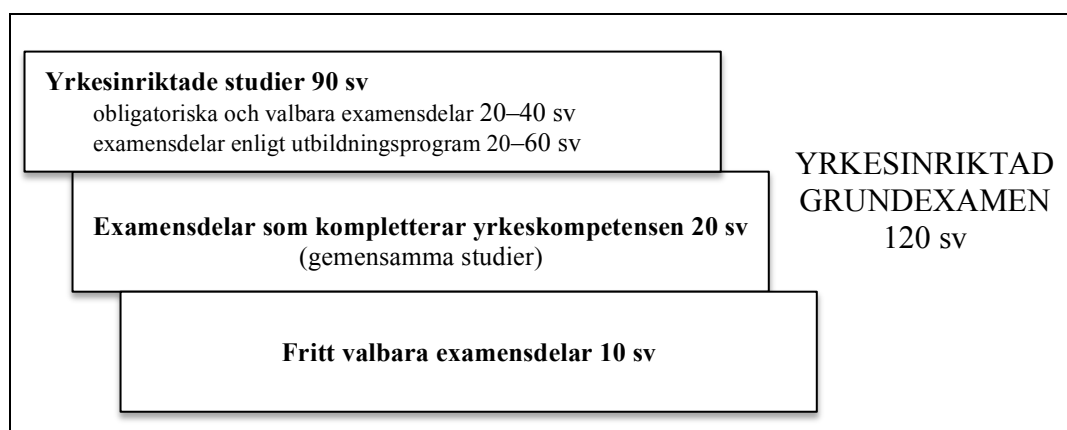
---

³ Helakorpi använder det finskspråkiga begreppet *ammattikasvatus* medan Undervisning- och kulturministeriet samt Utbildningsstyrelsen använder *ammattikoulutus*. I min avhandling är de synonymer och går under det svenska ordet *yrkesutbildning*.

2.2 Yrkesinriktad grundexamen

Grundläggande yrkesutbildning leder till yrkesinriktad grundexamen som omfattar 120 studieveckor⁴. Studietiden kan variera, men är i regel tre år för grundskolbaserad examen och två år för studentexamensbaserad examen. Dessutom finns det möjlighet att avlägga både den yrkesinriktade grundexamen och studentexamen som fyra-årig dubbelexamen i den grundskolbaserade utbildningen. Tidigare studier och arbetserfarenhet kan räknas med i examen och förkorta studietiden. (OPH 2012b.) Grundexamen består av yrkesinriktade examensdelar, examensdelar som kompletterar yrkesskickligheten, valfria examensdelar samt studiehandledning (Vård 2010: 17). Följande figur illustrerar strukturen och omfattningen av examen.

Figur 1. Examensstruktur (Tillämpad efter studieinfo 2012)

Antal studieveckor under titeln *Yrkesinriktade studier* är alltid 90, men proportion mellan obligatoriska examensdelar och examensdelar enligt utbildningsprogram varierar. Redan i ansökningsfasen väljer studenten ett utbildningsprogram och specialiserar sig senare på det i de differentierade studierna. Grundexamen inom företagsekonomi innehåller bara 20 studieveckor obligatoriska och 70 studieveckor programspecifika examensdelar. Examen differentierar sig alltså redan i en tidig fas (Ekonomi 2009: 12–13.) Däremot är motsvarande antal inom social- och hälsovård 50 studieveckor obligatoriska, 20 studieveckor valbara och 30 studieveckor programspecifika examensdelar (Vård 2010: 14–15).

⁴ Inom yrkesutbildningen används fortfarande ordet studieveckor i stället för studiepoäng. En studievecka motsvarar ca 40 timmars studier.

Yrkesinriktade studier syftar till att bygga studenters yrkesskicklighet. Studierna innehåller slutarbetet inom examina, lärdomsprovet, och olika examensdelar på 10–30 studieveckors helheter. Examensdelarna innehåller olika krav på yrkesskicklighet som studenterna påvisar i yrkesprov. Varje examen innehåller åtminstone 20 veckor inläring i arbete där yrkesproven organiseras på vanliga arbetsplatser i slutet av praktiken. I yrkesproven visar studenterna att de har uppnått den yrkesskicklighet som arbetslivet förutsätter i praktiska arbetsuppgifter. (Helakorpi 2010b: 44, OPH 2012c.) 20 studieveckor betyder ca 16 % av hela examen och är bara minimiantalet. Många examina innehåller mer än 20 studieveckor inläring i arbetet vilket betyder att studenterna har flera veckors praktik varje studieår.

Examensdelar som kompletterar yrkeskompetensen omfattar en rad allmänbildande ämnen som förbereder studenterna för fortsatta studier. De gemensamma studierna består av 20 studieveckor varav studenten fritt får välja 3 studieveckor. Gemensamma studier ingår i varje yrkesinriktad grundexamen.

Tabell 1. Gemensamma studier (tillämpad efter Vård 2010: 16)

Ämne	Antal studieveckor
Modersmål	4 sv
Det andra inhemska språket, svenska eller finska	1 eller 2 sv
Främmande språk	2 sv
Matematik	3 sv
Fysik och kemi	2 sv
Samhälls-, företags- och arbetslivskunskap	1 sv
Gymnastik	1 sv
Hälsokunskap	1 sv
Konst och kultur	1 sv

Tabell 1 illustrerar ämnesindelning för de 17 studieveckor som är obligatoriska för alla. Som det framgår av tabellen omfattar studier i främmande språk 3–4 studieveckor. Dessutom kan främmande språk ingå i yrkesinriktade och fritt valbara studier, så att andelen ligger runt 3–10 % beroende på examen (Väyrynen 2001: 7). Jag återvänder till svenskan igen i avsnitt 2.3 och presenterar närmare hur ämnet är inkluderat i läroplanerna för merkonomer och närvårdare. Fritt valbara examensdelar kan bestå av kurser från de två först nämnda helheterna eller gymnasiestudier i dubbelexamen (Studieinfo 2012). Allmänbildande examensdelar borde bland annat ge studenter den nödvändiga språkkunskapen för att kunna avlägga de obligatoriska språk- och

kommunikationsstudierna inom högskoleutbildning. I verkligheten är detta problematiskt eftersom ett fåtal studieveckor är för lite för att uppnå den krävda nivån särskilt med tanke på hur språkbetonat gymnasiet är.

2.2.1 Företagsekonomi

En merkonom som har avlagt grundexamen inom företagsekonomi är sakkunnig inom försäljning och handel. Enligt läroplansgrunderna kan merkonomen ”arbeta inom försäljning och handel samt utföra olika arbetsuppgifter inom ekonomi, kontor och bibliotek liksom inom offentlig förvaltning samt banker och försäkringsbolag” (Ekonomi 2009: 8). Grundexamen är indelad i tre utbildningsprogram som är *kundbetjäning och försäljning, ekonomi- och kontorstjänster* samt *informations- och bibliotekstjänster*. Den som har avlagt examen kan utbilda sig vidare i handelsbranschen och studera till tradenom vid yrkeshögskola.

Arbetsfältet för merkonomer är brett inom handelsbranschen vilket framgår till exempel från Marita Härmäläs doktorsavhandling (2008). Hon påpekar att merkonomexamen ofta beskrivs som en allmän examen för många branscher. Detta beror sannolikt på det att ekonomiska baskunskaper behövs i yrken utanför själva handelsbranschen och många arbetsgivare vill nuförtiden inte anställa utbildad arbetskraft. Härmälä (2008: 40-41) hittade 2006 flera tiotal yrkesbeteckningar i platsannonser på arbets- och näringsministeriets webbsidor som förutsatte merkonomexamen. Den största enskilda gruppen var olika yrkesbeteckningar för försäljare.

Jag har valt företagsekonomi samt social- och hälsovård med i studien eftersom de båda är servicebranscher där kommunikation med kunden är väsentlig. Företagsekonomi är till sin natur mer teoretisk betonad och framhäver skriftlig språkkunskap inom fackområdet. Däremot var social-, och hälso- och idrottsbranscherna det populäraste utbildningsområdet i gemensam ansökan våren 2012 (KOULUTA 2013). Behovet av behörig arbetskraft är stort och växer hela tiden. I avsnitt 2.3 presenterar jag svenskstudierna vid Vårberga yrkesinstitut och har valt utbildningsprogrammet för kundbetjäning och försäljning i grundskolbaserad utbildning som exempel. Jag bestämde mig för programmet eftersom försäljning är så en väsentlig del av merkonoms

arbetsuppgifter. Inom social- och hälsovård har jag valt ett av de största programmen, äldreomsorg.

2.2.2 Social- och hälsovård

En närvårdare som har avlagt grundexamen inom social- och hälsovård arbetar inom vård, omsorg, fostran och rehabilitering. Närvårdaren ”kan möta klienter⁵ och patienter i olika livsskeden som individer och med sin verksamhet främja deras hälsa och välfärd” (Vård 2010: 8). Examen är specialiserad på olika områden inom vård och innehåller således flera utbildningsprogram än företagsekonomi. De åtta programmen är *kundbetjäning och informationshantering, akutvård, rehabilitering, vård och fostran av barn och unga, mentalhälsoarbete och missbrukarvård, sjukvård och omsorg, munhälsovård, handikappomsorg* samt *äldreomsorg*. (ibid. 9–13.) Efter grundexamen kan närvårdare fortsätta studera till sjukskötare i yrkeshögskolor.

Väsentligt för närvårdare är yrkets *människonära karaktär* som också läroplansgrunderna lyfter fram (Vård 2010: 9–10). Arbetet baserar sig på klientens eller patients behov samt förmågan att identifiera dessa. Det hör till yrkeskompetens att närvårdaren ”behärskar den för yrket centrala kunskapsbasen, som behandlar sambanden mellan människan, hennes psykosociala och fysiska miljö samt samhället” (ibid. 9). Utöver primärvård är också handledning en viktig del av närvårdares arbete eftersom den syftar till att upprätthålla klientens och patientens egen funktionsförmåga (ibid. 8). Arbetsfältet för närvårdare är möjligtvis ännu bredare än för merkonomer och omfattar olika institutioner inom vårdbranschen.

2.3 Svenskstudier

I det här avsnittet presenterar jag svenskkurserna i Vårberga yrkesinstituts läroplaner och använder två utbildningsprogram från de ovannämnda branscherna som exempel. Läroplanerna som jag använder som källa är inte helt fullständiga eftersom skolan ännu bearbetade dem under läsåret 2011–2012. Jag fick läroplanerna från institutets läroplansansvariga och de innehåller all information som jag behöver. Som jag redan

---

⁵ Läroplansgrunderna inom social- och hälsovård (Vård 2010) använder ordet *klient* i stället för *kund*.

har konstaterat är en kurs svenska i de gemensamma studierna obligatorisk för alla men yrkesinriktade studier kan också innehålla språk. Vid Vårberga yrkesinstitut har merkonomstudenterna som har deltagit i undersökningen svenska i båda examensdelarna och närvårdarstudenterna bara i de gemensamma studierna. I den nya läroplanen inom social- och hälsovård har också utbildningsprogram för äldreomsorg svenska i yrkesinriktade studier och därför presenterar jag den kursen här. Vid sidan av de obligatoriska svenskkurserna kan studenter också ta valfria kurser i svenska och främmande språk. (Kieltenopetuksen kehittäminen 2006: 20.)

Kursen *Det andra inhemska språket, svenska* i gemensamma studier är obligatoriskt enligt lag i Finland (se Stadsrådets förordning 616/2001). Eftersom kursbeskrivningen är likadan i alla läroplaner vid Vårberga yrkesinstitut tittar jag bara närmare på social- och hälsovård. Läroplanerna är upplagda i tabellform för kursbeskrivningar som förevisar kursinnehåll och kriterier för bedömning. I främmande språk innehåller tabellen fem punkter (se Bilaga 3): *Informationssökning, Textförståelse och skriftlig kommunikation, Interaktion och att fungera i språkbrukssituationer i arbetslivet, Språkets och kulturens betydelse* samt *Språkstudier*. Den andra och tredje punkten omfattar ordförråd och kommunikation inom vården, de andra allmänna studiefärdigheter och förståelse av Finlands tvåspråkiga kultur. Ytterligare innehåller läroplanen inom social- och hälsovård (Vårberga vård 2011) följande beskrivning för kursen:

Studenten

- repeterar språkets grundstrukturer
  - berättar om sig själv och om sitt yrke
  - fyller i blanketter
  - kan de vanligaste hälsningarna och artigheterna
  - övar servicesituationer
  - läser arbets- och säkerhetsinstruktioner
  - kan det centrala ordförrådet inom vård
- (Egen översättning)

Texten härstammar från den korta beskrivningen i läroplansgrunderna (Vård 2010: 238) som fastslår att det väsentliga målet på kursen är att klara av de vanligaste arbetsuppgifterna på svenska. Anmärkningsvärt i beskrivningen är också betoning på yrkesinriktade ämnesområden: kursen är integrerad med yrkesinriktade studier.

I läroplansgrunderna etableras krav på yrkesskicklighet (se avsnitt 4.3) i yrkesinriktade examensdelar. De definierar vad studenter ska kunna efter att har avlagt examen och kan också innehålla krav på studenters språkkunskap. Detta betyder att främmande språk måste finnas med i yrkesinriktade studier. Som Härmälä (2008) har konstaterat finns det ett visst utrymme för tolkning i läroplansgrunderna vilket har förorsakat att inte alla examina har språk i yrkesinriktade examensdelar. Tabellen nedan illustrerar språkkurserna i de två utbildningsprogrammen vid Vårberga yrkesinstitut. Kurserna ingår i större studiehelheter som också finns med i tabellen.

Tabell 2. Exempel på indelning av språkkurser i yrkesinriktade examensdelar (Vårberga yrkesinstitut)

	Studiehelhet	Kurs	Innehåll
	Kundservice 20 sv	Svenska i kundbetjäning 1 sv Engelska i kundbetjäning 1 sv	
Företagsekonomi	Butikservice- och försäljning 20 sv	Exeditens svenska 1 sv Exeditens engelska 1 sv	Kundbetjäning i servicesituationer på ett främmande språk
	Företagsamhet 10 sv	Commercial English 1 sv Handelssvenska 1 sv	
Social- och hälsovård	Äldreomsorg 20 sv	Svenska i kundbetjäning 1 sv Engelska i kundbetjäning 1 sv	

Som det framgår av tabellen är det övergripande temat på alla språkkurser kundservice. Jag har också inkluderat engelska i tabellen eftersom den formar ett klart par med svenska redan i läroplansgrunderna. Enligt Juurakko–Paavola och Palviainen (2011: 20) borde studenten som får vitsord *goda G* uppnå nivåerna A1.3-A2.1 i hör- och läsförståelse samt i muntlig och skriftlig produktion. Detta motsvarar nivån som studenten borde ha nått efter den obligatoriska svenskkursen i de gemensamma studierna. Läroplansgrunderna har enskilda mål för språkkurser i yrkesinriktade studier som inte finns med i Juurakko–Paavolas och Palviainens beskrivning. Dessutom borde studenter i den studentexamensbaserade utbildningen redan ha uppnått en högre referensnivå, B1, efter svenskkurserna i gymnasiet.

Vad gäller språk har kraven på yrkesskicklighet delvis klara mål för språk. Alla kurshelheter som jag har listat i Tabell 2 innehåller föremål för bedömning som heter

Behärskande av språkkunskaper. Tabell 3 finns med i läroplansgrunderna för företagsekonomi (2009) och i läroplanen vid Vårberga yrkesinstitut. Tabellen illustrerar mål för språkkunskap och visar vad studenten ska kunna för vitsord *nöjaktiga, goda och berömliga*.

Tabell 3. Bedömningskriterier för svenska inom yrkesinriktade studier (Ekonomi 2009: 30)

FÖREMÅL FÖR BEDÖMNING	BEDÖMNINGSKRITERIER		
Behärskande av den kunskap som ligger till grund för arbetet	Nöjaktiga N1	Goda G2	Berömliga B3
	Den studerande eller examinandan		
Behärskande av språkkunskaper, för finskspråkiga Att dra nytta av språkkunskaper i kontakten med kunderna	betjänar kunderna på finska och klarar sig behjälpligt på svenska i servicesituationer samt på ett främmande språk	betjänar kunderna på finska och sköter servicesituationer på svenska samt på ett främmande språk	betjänar kunderna på finska och sköter smidigt service-situationer på svenska samt på ett främmande språk

Kraven på språkkunskap inom yrkesinriktade studier bestämmer inte hur mycket studenter borde studera språket för att nå målen. Enligt läroplansansvariga vid Vårberga yrkesinstitut får skolor själv bestämma hur mycket undervisning det krävs för att studenter till exempel "klarar sig behjälpligt på svenska i servicesituationer" som är minimikravet i läroplansgrunderna. Läroplansansvariga påpekar att det är vanligt att skolor erbjuder så litet språk som möjligt. Studenterna borde alltså nå den krävda språkkunskapen under en eller två kurser. Ett annat problem uppstår med formuleringar i läroplansgrunderna. *Gemensam europeisk referensram för språk* omfattar detaljerade beskrivningar för varje färdighetsnivå men skillnaden mellan *att klara sig behjälpligt på svenska* och *att sköta servicesituationer på svenska* är inte definierad exaktare i läroplansgrunderna. Vid sidan av rent språkliga mål finns det också krav på yrkesskicklighet som omfattar interaktion och kommunikation. De är inte direkt språkrelaterade men förutsätter enligt min mening kunskaper i svenska åtminstone i tvåspråkiga kommuner.

3 Yrkesinriktad språkundervisning

I detta kapitel definierar jag yrkesinriktad språkundervisning enligt modellen av Ritva Kantelinen och Mari Heiskanen (2004). De beskriver språkundervisning i yrkeshögskolor och utgår från faktorer som påverkar i bakgrunden. Faktorerna är också giltiga i grundläggande yrkesutbildning till stor del. Här identifierar jag tre av dessa faktorer: språkundervisningen i yrkesutbildningen syftar till att ge studenter språk- och kommunikationskunskaper för arbetsplatsen. Undervisningen är alltså yrkesinriktad och den kallas för *Languages for Specific Purposes* i internationella kontexter. Den nutida språkinläringen och undervisningen får sin teoretiska grund från *Europeisk referensram för språk*. Ytterligare har enskilda yrkesinstitut frihet att dra upp riktlinjer i språkundervisningen under vissa villkor. *Yrkesinstitut som inlärningsmiljö* präglar alltså också språkinläringen och undervisningen. (jfr Kantelinen & Heiskanen 2004: 18–21.)

3.1 Languages for Specific Purposes

Lag om yrkesutbildning stadgar att yrkesinriktade grundexamina omfattar främmande språk och likadana ämnen som är ”nödvändiga för förvärvande och komplettering av yrkesskickligheten” (21.8.1998/630). I Läroplanerna för grundläggande yrkesutbildning förverkligas lagen genom integrering av språkkunskap med studenters yrkesskicklighet. Detta placerar språkstudierna i fältet av Languages for Specific Purposes (LSP i forts.).

LSP har ingen fast definition i finska språkdidaktiska diskussioner, men enligt Kantelinen och Heiskanen (2005: 29) betyder LSP språkundervisning och inläring som baserar sig på inlärares konkreta behov i arbetslivet. I deras betydelse kunde begreppet översättas till ’främmande språk för professionell användning’. Utanför pedagogiken används LSP som synonym för fackspråk eller akademiskt språk. I denna avhandling använder jag begreppet enligt Kantelinen och Heiskanen för att beskriva främmande språk för professionellt syfte. Jag begränsar inte heller LSP till akademiska kontexter utan ser det som ett överordnade begreppet för språkundervisning för arbetslivs- och studiekontexter. Yrkesinriktad språkundervisning för sin del är en översättning av

begreppet Vocationally Oriented Language Learning, VOLL, som Europarådet skapade på 1980-talet. Jag använder begreppet för språkundervisning och inläring i grundläggande yrkesutbildning. VOLL är alltså en form av LSP och ett underordnat begrepp till det.

LSP är en mycket bred gren inom den tillämpade språkvetenskapen och högst kontextbunden. Enligt Kantelinen och Heiskanen (ibid.) har approachen sitt ursprung i engelskspråkiga kretsar på 1960-talet när brist på lämplig språkkunskap på arbetsplatser blev aktuell. De konstaterar att arbetslivet sedan dess har blivit mer internationellt och mångkulturellt. Allt flera använder främmande språk i vardaglig kommunikation på arbetsplatser medan språk- och kommunikationskunskaper har blivit en del av yrkesskicklighet. Därför är det naturligt att inkludera språk i studier som leder till yrke. Ytterligare är det typiskt för arbetslivet att arbetstagare måste upprätthålla och uppdatera sina språkkunskaper enligt principerna för livslångt lärande. (ibid.)

Det svårt att definiera LSP genom fasta särdrag eftersom approachen är så beroende av enskilda kurser och inlärargrupper. Enligt Basturkmen och Elder (2005: 672–673) koncentrerar sig LSP på inlärares behov att kommunicera på främmande språk i en viss situation. LSP härstammar alltså från praktiken, inte från teorin. Det är lärarens uppgift att känna igen dessa behov och strukturera en kursplan för inlärare. Detta kallas för *behovsanalys* som skapar grunden för språkinläring inom LSP. (ibid. 774.) Behovsanalysen, kursplaneringen och bedömningen har varit ledande teman i teori och forskningen om LSP eftersom de saknar standardisering. Inom grundläggande utbildning har behovsanalysen inte samma betydelse som i andra former av LSP eftersom de riksomfattande läroplanerna reglerar innehållen på språkkurserna i Finland. Där regleras till exempel att inom serviceyrken består studenters språkliga behov av kundservice på främmande språk.

Ett väsentligt problemområde inom LSP som också är aktuellt för yrkesutbildningen är relationen mellan fackspråk och allmänspråk. Beteckningen 'Främmande språk för professionellt syfte' begränsar språkanvändning till vissa domäner och väcker frågan om dessa syften kräver allmän språkkunskap eller kunskap i fackspråk. (jfr Basturkmen

& Elder 2005: 676–677.) Inte heller begreppet fackspråk är problemfritt. Under de senaste åren har LSP övergått från rent språklig substans till riktning av fackspråklig kommunikation. Förenklat betyder detta att undervisningen betonar kommunikationskunskaper på arbetsplatser i stället för mekanisk inläring av ordlistor. (ibid. 672.)

Inom grundläggande yrkesutbildning fokuserar språkkurserna på yrkesinriktade innehåll och kunde följaktligen heta till exempel *svenska för närvårdare* eller *svenska för merkonomer*. Tidigare konstaterade jag att behovsanalysen inte har samma betydelse på grund av läroplanerna i yrkesutbildningen. Behovsanalysen behövs inte eftersom läroplanerna redan reglerar att studenterna behöver lära sig yrkesinriktat språk. Läroplanerna för sin del bygger redan i sina utgångspunkter på arbetslivets behov (se avsnitt 2.1.).

Studenter vid yrkesinstitut har ofta relativt dåliga kunskaper i svenska som delvis förhindrar undervisningen i fackspråket. Juurakko-Paavola och Mård-Miettinen (2012) påstår att allmänspråket är ofrånkomligt särskilt i undervisning på nybörjar- och grundnivå eftersom fackspråket i varje bransch innehåller inslag från allmänspråket i alla fall. Härmälä (2010) går så långt att föreslå att en avskiljning mellan fackspråk och allmänspråk är onödig i andra stadiets utbildning. I hennes tolkning är yrkesinriktad språkundervisning en slags hybrid av fackspråk och allmänspråk. Enligt Juurakko-Paavola och Mård-Miettinen skiljer sig yrkesinriktad språkundervisning från allmänbildande språkundervisning bara i sina utgångspunkter, inte språkligt. LSP och yrkesinriktad språkundervisning betonar framför allt kommunikation, kontakten till arbetslivet och innehållen enligt utbildningsområdet.

3.2 Gemensam europeisk referensram för språk

Den nutida uppfattningen om språkkunnighet baserar sig på *Gemensam europeisk referensram för språk: lärande, undervisning och bedömning*. (CEFR i forts.). Referensramen utgör en gemensam grund för språkinläring i hela Europa. Den beskriver de kunskaper och färdigheter som behövs för att kunna kommunicera

framgångsrikt på ett främmande språk. Målet med språkundervisning på individnivå är *flerspråkighet*, en omfattande språkrepertoar där all språkfärdighet har sin plats. Enligt CEFR är språkinlärning en livslång process som passar väl till grundläggande yrkesutbildning och arbetslivets natur. (CEFR 2007: 4-5) Språkinlärning begränsar sig inte bara till de få språkkurser under studierna utan fortsätter i arbetslivet.

CEFR utgår från uppfattningen att språkinlärning och språkanvändning sker genom att individen utnyttjar sina *kompetenser*. Det finns två slags kompetenser, *generella* och *kommunikativa språkliga kompetenser* som båda bidrar till kommunikation på ett främmande språk. (CEFR 2007: 9) Enligt CEFR utnyttjar vi ”de kompetenser vi förfogar över i olika kontexter och med olika villkor och begränsningar för att utföra språkliga aktiviteter som inbegriper språkliga processer och där målet är att producera och/eller ta emot texter som rör teman inom särskilda domäner” (ibid.). Kompetenserna möjliggör alltså lämplig språkanvändning i olika situationer. Här går jag inte djupare in i begreppet eftersom jag behandlar kompetenser tillsammans med yrkesskicklighet i kapitel 5.

Centralt för det praktiska undervisningsarbetet är de gemensamma språkfärdighetsnivåerna som CEFR definierar. Referensramen beskriver inlärares språkfärdighet på tre nivåer som är A (Användare på nybörjarnivå), B (Självständig användare) och C (Avancerad användare). Referensnivåerna för sin del är indelade i hör-, skriv-, tal- och läsfärdigheter. (CEFR 2007: 23.) I Finland används en modifierad version av CEFR, *nivåskala för språkkunskaper*, som är anpassad till vårt utbildningssystem. De formella målen och bedömningen av studentens språkkunskaper relateras till nivåskalan i alla läroplansgrunder. Enligt målsättningarna för *Det andra inhemska språket, svenska* borde studenten som uppnår vitsord 2, god förmåga, ligga på nivåerna A1.3 och A2.1 Det motsvarar *Begränsad kommunikation i de mest bekanta situationer* och *Grundförutsättningar för direkt socialt umgänge samt kort redogörelse* i den finska nivåskalan. Nivåerna A1–A2 är också målet för god förmåga i svenska efter grundskolan vilket betyder att studenternas kunskaper i svenska inte utvecklas avsevärt under utbildningen, åtminstone om språkkunskap mäts genom CEFR. (Juurakko-Paavola & Palviainen 2011: 20.)

3.3 Yrkesinstitut som inlärningsmiljö

Andra stadiets utbildning fick sin nuvarande form på 1980-talet när grundläggande yrkesutbildning etableras i Finland bredvid gymnasieutbildning. Under de senaste åren har grundläggande yrkesutbildning utvecklats enligt en så kallad *yrkesinstitutstrategi*. Den har skapat stora yrkesinstitut av gamla yrkesskolor som var mycket mindre enheter. Dessutom var strategin avsedd för att utveckla utbildning på arbetsplatser (vuxenutbildning, fristående examina) och kontakter till arbetslivet i allmänhet samt beakta individuella behov bland ett alltmer heterogent elevmaterial. (Helakorpi 2010b: 42–45.) Alla dessa förändringar syns också i studenternas vardag vid Vårberga yrkesinstitut.

I grundläggande yrkesutbildning reglerar de riksomfattande läroplansgrunderna lokala läroplaner. Yrkesinstitut har alltså inte samma autonomi som yrkeshögskolor (jfr Kantelinen och Heiskanen 2004). Vid yrkesinstituten växlar teoretiska och praktiska kurser i studenters läsordning. De studerar språk och andra allmänbildande ämnen samtidigt som de studerar till yrket. Juurakko-Paavola och Mård-Miettinen (2012) påpekar att språkstudierna vid yrkesinstituten bara skapar grunden för yrkesinriktad språkkunnighet eftersom examina innehåller så lite språk. Inläring sker alltså bara delvis i klassrummet och fortsätter senare på arbetsplatser.

4 Yrkesskicklighet

I detta kapitel presenteras vilka definitioner yrkesskicklighet har fått i vetenskapliga beskrivningar. Begreppet anknyts till *kvalifikationer* och *kompetenser* som beskriver kunnande ur olika perspektiv. Kvalifikation och kompetens har varierande betydelser som också delvis överlappar med varandra. Därför behandlas begreppen skicklighet, kvalifikation och kompetens samt relationen mellan dessa i avsnitt 4.1. Sedan övergår jag till yrkesmässiga kompetenser och generella kompetenser och hur de urskiljs från varandra i avsnitt 4.2. Det finns stora skillnader mellan teorier hur kompetenser överhuvudtaget borde delas in i grupper. Sist granskar jag *krav på yrkesskicklighet* i läroplansgrunderna i avsnitt 4.3. De presenterar de väsentliga innehållen för yrkesinriktade studier och studenternas yrkeskunnande.

4.1 Skicklighet, kvalifikation och kompetens

Det finns ett flertal begrepp som beskriver individens yrkeskunskap. Helakorpi (2005: 56) föreslår att *kunnande* är ett överordnat begrepp för alla dessa. Kunnande är nämligen ett brett begrepp som inte begränsar sig till färdigheter på arbetsplatsen utan sträcker sig till andra livsområden. Enligt Helakorpi (ibid.) omfattar *yrkeskunnande* å ena sidan de kunskaper och färdigheter som behövs i ett yrke och å andra sidan individens personlighet som omgivning och social interaktion utformar. Begreppet yrkesskicklighet har många dimensioner men i sin enklaste mening betyder det en fast färdighet att utöva ett yrke som förutsätter både formell kunskap och övning (ibid. 61).

När kompetenser och kvalifikationer används för att beskriva yrkesskicklighet är det inte tydligt hur de avviker från varandra. De kan också vara synonymer i vissa sammanhang. Kompetenser används ofta för att beteckna en individs personliga egenskaper medan kvalifikationer beskriver krav som arbetslivet sätter på individer. Förenklat presenterar alltså kvalifikationer arbetslivets perspektiv och kompetenser individperspektivet. Enligt Utbildningsstyrelsens (OPH 2013a) definition är kvalifikationer ”summan av arbetstagarens kunskap, kunnighet, attityder, färdigheter och intellektuella arbetsmetoder samt arbetserfarenheter [som förutsätter] att ett visst

arbete skall kunna utföras” Här är kvalifikationer är alltså kraven som förutsätts för ett arbete och betyder samma som *behörighet*.

Enligt Helakorpi (2005: 63) är kvalifikationer inte fasta utan förändras och får nya former under arbetskarriären. Detta beror på arbetslivet som genomgår en ständig förändring. Han tillägger att arbetsuppgifterna har blivit allt mer krävande och förutsätter allt mer mångsidiga kvalifikationer. Det är naturligt att kvalifikationer förändras i yrkesutbildningen som präglas starkt av arbetslivsinriktningen: arbetslivet förutsätter olika kvalifikationer från arbetstagare nu än till exempel för tjugo år sedan. Helakorpi (ibid. 70–71) presenterar en intressant modell av kärnkvalifikationer där själva yrket bevaras, men ”kärnan”, m.a.o. de väsentliga arbetsuppgifterna, förändras. Yrket upprätthålls av gränskvalifikationer, sekundära kvalifikationer, som förblir genom förändringarna.

Kompetenser betecknar, som redan sagt, individs personliga förmågor och färdigheter. De kan användas för att beskriva allt slags kunnande. Begreppet förekommer bland annat i publikationer av Europeiska unionen i samband med livslångt lärande och i CEFR (se Kapitel 3). När kompetenser beskriver yrkeskunnande kan de definieras på många olika sätt. Mulder (2001) definierar kompetenser på en mycket allmän nivå. Enligt honom är kompetens individens förmåga att uppnå (yrkes)specificerade prestationer. Kompetenser är kunskaper och färdigheter som blir synliga i vissa situationer.

Ruohotie och Honka (2003) definierar kompetenser mer detaljerat och ger begreppet tre olika betydelser. Enligt dem kan kompetens betyda kraven som är nödvändiga för att utöva arbetsuppgifter i ett yrke. Kraven är alltså beroende på arbetsuppgifterna. I detta sammanhang får kompetens samma mening som kvalifikation tidigare eftersom betoningen ligger på arbetsuppgifterna. Ytterligare kan kompetens definieras som personliga färdigheter och förmågor som en individ utnyttjar på arbetsplatsen. I denna mening har kompetens två dimensioner. *Formell kompetens* betyder behörighet genom utbildning och examensbetyg. Examensgrunderna och läroplanerna definierar den formella kompetensen genom kompetenskrav. (ibid. 54-55.) *Reell kompetens* däremot

betecknar individens förmåga att utföra det arbete hon är satt att utföra (Socialstyrelsen 2006: 34). Den tredje meningsvarianten av kompetens framhäver interaktion mellan en individ och arbete. Kompetens är behörighet som individen har möjlighet att utnyttja och utveckla i sitt arbete. (Ruohotie & Honka 2003: 55.)

Kompetens kan också definieras genom olika kategoriseringar. De är i stort sett irrelevanta för avhandlingens syfte och därför presenteras här bara en av dem i nästa avsnitt. I denna avhandling används kompetensbegreppet att beskriva *individens personliga kunskaper och förmågor samt yrkeskunnande*. Det motsvarar Ruohoties och Honkas andra betydelse ovan.

4.2 Yrkesmässig kompetens och generell kompetens

Kompetensbeskrivningar är flera men många av dem använder en tvådelad indelning. Kompetens är ett naturligt val i denna studie eftersom jag behandlar mitt ämne ur studentperspektivet. *Yrkesmässiga kompetenser* anknyter till ett yrke eller arbetsuppgifter inom ett yrke. *Generella kompetenser* är däremot allmänna färdigheter som individen också kan utnyttja utanför arbetskontexten. Till exempel Ruohotie (2004) använder en likadan indelning på yrkesspecifika och generella färdigheter för att teoretisera och beskriva yrkesskicklighet.

Ofta skiljs yrkesmässiga och generella kompetenser från varandra i hur *kontextbundna* de är. Kontext som urskiljande faktor är inte en ny tanke i kompetensteorier. Det framkommer redan i Nordhaugs (1991) beskrivning. Han har gjort sin indelning på basis av hur beroende kompetenser är av arbetsuppgifter och organisation. I Nordhaug modell är teknisk kompetens och unik kompetens uppgiftsspecifika kompetenser. De omfattar de centrala färdigheterna och kunskaperna som har att göra med en eller flera organisationer. Icke-uppgiftsspecifika kompetenser är metakompetensens och organisationsintern kompetens. De är kompetenser som inte är anknutna till enskilda arbetsuppgifter utan de utnyttjas mer omfattande i olika arbetsuppgifter. De omfattar sådana allmänna färdigheter som samarbete, socialt umgänge och planering. Nordhaug kommenterar inte icke-uppgiftsspecifika kompetenser utanför arbetsplatsen, men de verkar inte begränsa sig bara till arbetet.

Kontexten är också central i Allen et al.:s (2005) kompetensindelning. De urskiljer yrkesspecifika kompetenser och generella kompetenser. De först nämnda betecknar kompetenser som en individ behöver för att utöva arbetsuppgifter inom en bransch. Generella kompetenser är däremot en slags allmän kategori av alla andra färdigheter och kunskaper som behövs i arbetslivet. Sådana är till exempel intelligens, kunskaper i informationssökning och inlärningsfärdighet. Till skillnad från yrkesspecifika kompetenser lämpar sig generella kompetenser för varierande kontexter. Beskrivningen av Allen et al. är relativt abstrakt eftersom de inte specificerar de två kategorierna mer omfattande. Här framhävs fördelen med Nordhaugs gamla modell från 1990-talet. Den ger en konkret beskrivning av arbetstagarens kompetenser i jämförelse med Allen et al.:s indelning.

Som Helakorpi (2005: 62) konstaterar, krävs det allt mer mångsidigt kunnande från arbetstagare. I detta avseende kan indelningen i två kompetensområden vara otillräcklig. Forskare har löst problemet genom att skapa underkategorier för yrkesmässiga och generella kompetenser. Ruohotie och Honka (2003) ger flera exempel på sådana beskrivningar. Gemensamt för alla verkar vara att yrkesmässiga kompetenser bilda en grupp medan generella kompetenser indelas i flera kategorier. Ruohotie (2002) presenterar sin kompetensklassificering genom en kunskapsprofil för en specialist. Profilen har tre delar varav den första är yrkesspecifika kunskaper och färdigheter. De två andra består av generella kompetenser: allmänna arbetslivsfärdigheter omfattar olika kunskaper som behövs för en individ att framgångsrikt klara sig i arbetslivet. Den sista gruppen, självregleringsförmågor som främjar yrkeskunnande, anknyter till individens kännedom om sig själv. I beskrivningen är de två första klasser anknutna till själva arbetet medan den tredje beskriver individs inre förmågor.

Det framgår av Ruohoties (2002) profil att yrkesmässiga kompetenser är de minst problematiska i kompetensbeskrivningar. De formar alltid en del av yrkesskicklighet medan generella kompetenser är svårare att bestämma. Ingen kompetensindelning är emellertid problemfri och så är det också inom yrkesutbildningen. Grundläggande yrkesutbildning syftar till att vara bredbasig. Detta syns redan i läroplansgrunderna där

det krävda yrkeskunnandet har definierats vidsträckt. Bredbasiga examina förutsätter mångsidigt kunnande över yrkesgränser vilket ifrågasätter den tvådelade kompetensindelningen. De nya kraven på utbildning verkar också kräva ett helt nytt synsätt på yrkesmässiga och generella kompetenser.

I denna studie använder jag termen yrkesmässig kompetens i stället för uppgiftsspecifik kompetens eller yrkesspecifik kompetens. Enligt min mening är dessa två för begränsade eftersom de anknyter till enskilda arbetsuppgifter. Yrkesmässiga kompetenser betyder här *de väsentliga färdigheter och kunskaper inom en bransch*. Generella kompetenser är *färdigheter som stödjer dessa*. Definitionerna stödjer undersökningens syfte. Min avsikt är inte att skapa en kompetensprofil för en merkonom- eller närvårdarstudent utan redogöra för vilken kompetensgrupp språkkunskap räknas till.

4.3 Krav på yrkesskicklighet i läroplansgrunderna

Läroplansgrunderna definierar studenters formella kompetens, d.v.s. vad de måste kunna efter att ha avlagt examen. Enligt Undervisningsministeriet (OPH 2013b) är målet med yrkesutbildningen att ge studenter ”de kunskaper och färdigheter de behöver för att uppnå yrkesskicklighet och självständigt kunna utöva ett yrke”. Yrkesinriktade studier innehåller krav på yrkesskicklighet där den krävda yrkesskickligheten presenteras i kompetenslistor. Sådan tillvägagångssätt förutsätter att kraven är relativt konkret formulerade. Kraven uttrycker alltså de kunskaper som till exempel en merkonom eller en närvårdare måste behärska efter utbildningen.

Det finns olika krav för varje studiehelhet i yrkesinriktade studier. Listorna uttrycker vad studenterna borde kunna efter att ha avlagt den respektive helheten. Kraven är en slags inledningar för helheterna eftersom de specificeras i bedömningstabeller (se exempel i bilaga 3). Samtidigt presenterar de också detaljerade innehåll för varje studiehelhet och fastslår bedömningskriterier för vitsord 1–3. Krav på yrkesskicklighet är i stort sett byggda på samma princip som *Europeiska referensram för språk* där språkkunskap är indelad i olika kompetenser (se kapitel 3). När relativt abstrakta

begrepp som yrkesskicklighet och språkkunskap delas in i kompetens- och kvalifikationslistor möjliggör de till exempel jämförelser och bedömning.

Inom företagsekonomi är studiehelheten *Kundservice* (20 studieveckor) obligatoriskt för alla i yrkesinriktade studier. Helheten ingår i första årets studier och innehåller följande krav på yrkesskicklighet:

Den studerande eller examinanden

- ◆ klarar av en servicesituation då han eller hon
    - förbereder sig inför servicesituationer
    - värnar om arbetsmiljön
    - betjänar externa och interna kunder
    - drar nytta av sina språkkunskaper i kontakten med kunderna
    - vidtar de åtgärder som behöver vidtas i kontakten med kunderna
    - utför kontorsuppgifter kopplade till kundservice
    - verksamhetens lönsamhet
- (Ekonomi 2009: 25)

Det väsentliga innehållet i helheten är kundservicekunskaper som är listade under krav på yrkesskicklighet. Vid Vårberga yrkesinstitut består helheten av nio enskilda kurser där studenter övar alla punkter på listan. I teorin blir sådana kunskapslistor som ovan allt flera och längre under studietiden tills studenterna uppfyller alla krav som utbildningen sätter på dem. Detta betyder allmänna mål inom utbildningen och sker när studenterna utexamineras. Inläring i arbetet är särskilt viktigt i processen eftersom yrkesskickligheten bygger på den vid sidan av teoretisk kunskap som utbildningen förmedlar. Läroplansgrunderna kan dock bara sätta mål och fastslå den formella kompetensen. Det är omöjligt att beskriva den reella kompetensen eftersom den beskriver individuella egenskaper. Efter studierna har studenterna alltså formell kompetens, men reell kompetens beror på individen.

Kraven på yrkesskicklighet i läroplansgrunderna är tydligt kompetenslistor men det krävda kunnandet kan också presenteras genom kvalifikationer. Den svenska socialstyrelsens rapport (2006) om yrkeskvalifikationer för vård- och omsorgsassistent⁶

---

⁶ Assistenters kvalifikationer gäller också undersköterskor som motsvarar närvårdare i Sverige.

definierar grundläggande krav för assisters yrkeskompetens. Kraven presenteras i kvalifikationslistor såsom följande:

Vård- och omsorgsassistenten bör ha förmåga att uppmärksamma och ta hänsyn till attityders, normers och ideologiers betydelse i vård- och omsorgsarbete. Detta gäller:

- attityder hos brukare/patient, närstående och vänner,
- egna och andra yrkesutövares attityder,
- samhälleliga attityder,
- sociala normer, konventioner och ideologier.

(Socialstyrelsen 2006: 25)

Beskrivningen använder formuleringen *bör ha förmåga* som tydligt avviker från de finska läroplansgrunderna. Kvalifikationslistorna har gjorts av arbetslivets perspektiv, alltså vad en assistent borde kunna i sitt arbete. Därför är det naturligt att använda begreppet kvalifikation i stället för kompetens. I motsvarande sätt är det lämpligt att tala om kompetenser i samband med läroplansgrunderna och läroplanerna. De definierar yrkeskunnande på likadana sätt som kvalifikationslistorna, men ur studenters perspektiv. Läroplansgrunderna och läroplanerna koncentrerar sig på att beskriva formell kompetens, men enligt min mening finns det också reell kompetens med i kvalifikationslistorna.

5 Enkät svar

I detta kapitel presenterar jag själva forskningsresultaten. Analysen baserar sig på enkätmaterial som samlades från Vårberga yrkesinstitut under december 2011 och januari 2012. Temat yrkesinriktad svenskundervisning är indelat i fyra områden som analysen också följer. Först presenterar jag mer detaljerat frågeformulären som jag har använt i undersökningen i avsnitt 5.1. Sedan introducerar jag respondenternas bakgrundsinformation i avsnitt 5.2 och övergår till analysen i avsnitt 5.3. Jag behandlar resultaten enligt utbildningsområde och jämför branscherna med varandra. Till slut sammanfattar jag slutsatserna från analysen i avsnitt 5.4.

5.1 Uppbyggnad av frågeformulär

Jag delade upp det övergripande temat yrkesinriktad svenskundervisning i fyra delområden och konstruerade frågebatteriet utifrån dem. Delområdena är *svenska i yrkesinriktad grundexamen*, *uppläggning av undervisning*, *den nådda språkkunskapen*, och *svenska på arbetsplatsen*. I de två frågeformulären har jag blandat frågorna från olika områden. Analysen följer temaindelningen, inte frågeordningen i formulären.

Frågeformulärens struktur är tredelad. Den första delen består av bakgrundsfakta där studenterna uppgav sin kön, studieår, examensform och antal avlagda svenskkurser. Den andra delen innehåller 16 påståenden som respondenterna svarade på genom den så kallade Likertskalan. I den tredje delen upprepas samma teman som i den föregående delen, men den består av öppna frågor. De öppna svarsalternativen gav respondenterna möjlighet att relativt fritt skriva sina tankar om forskningsämnet.

Enligt Heikkilä (2010: 53–54) är Likertskalan en allmän använd metod för enkäter. Sifferskalan används för att mäta respondenters attityder till positiva eller negativa påståenden. Frågorna i formulären är alltså i form av påståenden. I min undersökning innehåller Likertskalan fem värden som studenterna har använt att markera i vilken grad de instämmer i påståendena. Likertskalan i studien är följande:

- 1 = Stämmer inte alls
- 2 = Stämmer delvis
- 3 = Både stämmer och inte stämmer
- 4 = Stämmer ganska väl
- 5 = Stämmer väldigt mycket

Det finns olika åsikter om Likertskalan kan innehålla alternativ som nummer tre i min skala. Det är motsvarande till svaret *vet inte* eftersom det inte berättar någonting om respondenters attityder. Därför anser en del forskare att sådana svarsalternativ är innehållsligt ”tomma”. Trost (2012: 75) accepterar emellertid att svarsalternativ som möjliggör att inte alls ta ställning till en fråga. Jag har inkluderat alternativet eftersom jag ville ge respondenterna möjligheten att svara så. Det kan nämligen vara att studenterna inte har tänkt på svenskundervisningen i stor skala och följaktligen inte har en stark åsikt om påståendet.

Av tillsammans 16 påståenden som besvaras genom Likertskalan är de första två (fråga 5 och 6) i motsatt ordning i merkonom- och närvårdarenkäter:

- 5. Svenskkurser hör till yrkesinriktade studier.
- 6. Svenskkurser hör till examensdelar som kompletterar yrkeskompetensen.

Avvikelsen från standardisering beror på kursindelningen i utbildningarna. Påståendena handlar om hur studenterna uppfattar svenska språkets plats i examina. Eftersom närvårdarstudenterna inte hade svenska i yrkesinriktade studier var det inte vettigt att börja med en hypotetisk fråga.

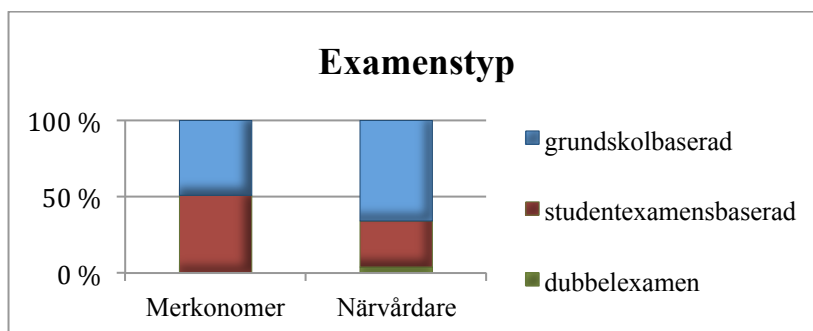
5.2 Respondenternas bakgrundinformation

Materialet består av tillsammans 95 frågeblanketter varav 50 är från närvårdarstudenter och 45 från merkonomstudenter. Eftersom alla respondenterna är studenter kallar jag grupperna i fortsättningen för *merkonomer* och *närvårdare*. De flesta respondenterna är kvinnor, cirka 70 %. Bland merkonomerna är 29 kvinnor och 15 män, bland närvårdarna 36 kvinnor och 14 män. Det procentuella antal kvinnor är högre bland närvårdarna vilket speglar könsfördelning i utbildningsområden. Social- och hälsovård är starkt kvinnodominerad medan företagsekonomi har en jämnare könsfördelning.

Av 45 merkonomer studerar 10 första år och 35 sista år. Motsvarande siffror är 14 första och 36 sista års studenter bland närvårdarna. Jag inkluderade en fråga om studieåret i formulären fast min första avsikt var att bara ta med sista års studenter. Detta visade sig vara nyttigt när undersökningsgruppen utvidgade sig till andra studenter. Beteckning *sista år* betyder tredje året i grundskolbaserad utbildning, andra året i studentexamensbaserad utbildningen och fjärde året i dubbelexamen. Jag såg ingen anledning att skilja dessa från varandra.

Den tredje frågan behandlar respondenternas examenstyp (se Tabell 4). I merkonomgruppen studerar cirka hälften, 22, i grundskolbaserad utbildning och hälften, 23, i studentexamensbaserad utbildning. I närvårdargruppen dominerar studenterna i grundskolbaserad utbildning med 33 medan gruppen från studentexamensbaserad utbildning består av 15 studenter. Ytterligare avlägger två studenter dubbelexamen. Eftersom gruppen består av bara två respondenter, tar jag inte upp den i analysen. Vid sidan av examenstypen borde jag också ha frågat efter studenternas utbildningsprogram. Många har nämligen tagit upp sitt utbildningsprogram i svaren på öppna frågor. Detta gäller mestadels närvårdare som kan välja mellan flera program vid Vårberga yrkesinstitut. Skolan har två av de tre utbildningsprogrammen för merkonomer och det finns studenter med från båda i undersökningen. Däremot har utbildningsprogrammen olika betoningar, som retail-betoning i utbildningsprogrammet för kundbetjäning och försäljning.

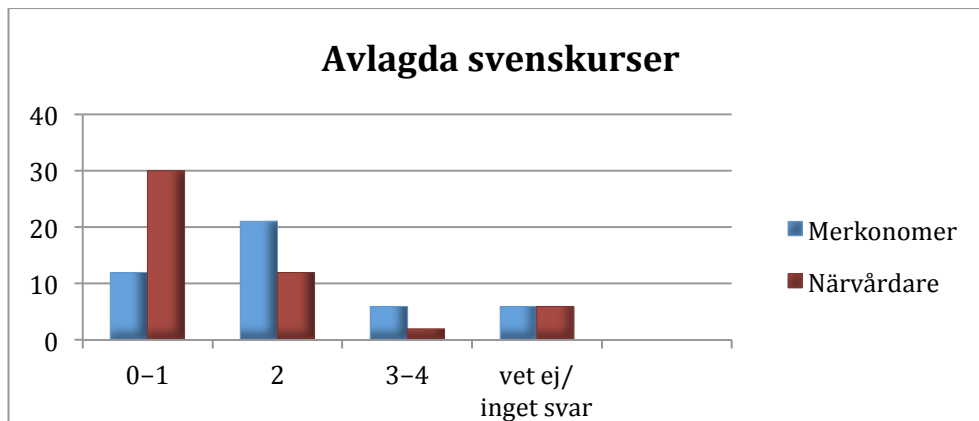
Tabell 4. Studentindelning enligt examenstyp

De flesta respondenterna har läst högst en kurs svenska under studierna. Kursen är *Det andra inhemska språket, svenska* som är obligatoriskt för alla. Dessutom hade många

listat andra svenskstudier i formulären som inte ingår i examen, som till exempel gymnasiekurser. Tabell 5 nedan visar att 33 merkonomer och 42 närvårdare har läst svenska från en till två kurser. Resten av studenterna har studerat mer eller kommer inte ihåg hur mycket de har läst svenska. Den första punkten i tabellen börjar från noll eftersom det finns en del respondenter som höll på att avlägga sin första kurs när de deltog i studien.

Tabell 5. Antal svenskkurser studenter har avlagt

Av tabell 5 framgår ytterligare att merkonomerna i genomsnitt har läst mer svenska än närvårdarna. Det finns två anledningar till detta. För det första innehåller grundexamen inom företagsekonomi mer svenska än grundexamen inom social- och hälsovård. För det andra finns det mer studenter bland merkonomerna som studerar i studentexamensbaserad utbildning. Det fanns några som tydligt hade inkluderat gymnasiekurser med i antal svenskkurser de har läst.

5.3 Resultat

I detta avsnitt analyserar jag materialet och redogör för studenternas uppfattningar om forskningstemat. Analysen följer delvis ordningen i frågeformulären och delvis avviker den. Enligt Trost (2012: 91) är båda sätt acceptabla i en enkätundersökning och det beror på skribenten hur han eller hon vill genomföra analysen. Jag går genom materialet enligt utbildningsområdet, först företagsekonomi och sedan social- och hälsovård och jämför resultat med varandra. I början av varje avsnitt berättar jag kort vad

temaområdena handlar om. Om det finns klara mönster bland svaren, till exempel att män svarar annorlunda än kvinnor, lyfter jag upp dessa.

5.3.1 Svenska inom examen

Det första frågebatteriet består av fyra påståenden (5–8) som behandlar svenskas plats i examen och ämnets viktighet jämfört med yrkesinriktade ämnen. Syftet är ta reda på hur studenterna skulle placera språket i examen eller vill de alls studera svenska. Det sista påståendet 8 handlar om svenskas lämplighet i yrkesinriktad grundexamen: en obligatorisk kurs kan vara för mycket för några. Ytterligare är en aspekt bland påståendena svenskans likställdhet med yrkesämnena. Eftersom det femte påståendet i merkonomformuläret (alltså den första frågan i batteriet) är hypotetisk för närvårdare, är de två första påståendena i motsatt ordning i deras formulär. Som jag redan har konstaterat tidigare har närvårdarna svenska bara i de gemensamma studierna.

Merkonomer

Tabell 6. Merkonomer: placering av svenska inom examen

N 45	1	2	3	4	5
5. Svenskkurser hör till yrkesinriktade studier.	10 %	12 %	12 %	29 %	37 %
6. Svenskkurser hör till examensdelar som kompletterar yrkeskompetensen.	9 %	14 %	27 %	30 %	20 %
7. Det är lika viktigt att studera språk som till exempel studera marknadsföring, bokföring och kundbetjäning.	2 %	11 %	13 %	34 %	40 %
8. Svenska språket passar inte till grundexamen inom företagsekonomi.	46 %	32 %	6 %	14 %	2 %

1 = Stämmer inte alls

3 = Både stämmer och inte stämmer

2 = Stämmer delvis

4 = Stämmer ganska väl

5 = Stämmer väldigt mycket

Tabell 6 visar att de flesta merkonomerna anser att svenska kan ingå både i yrkesinriktade studier samt i examensdelar som kompletterar yrkeskompetensen. Attityderna till svenska inom yrkesinriktade studier är ännu mer positiva med 66 % av svaren på skalans övre ända mellan 4 och 5. Å andra sidan verkar cirka en tredjedel (27 %) vara osäker om svenska i de gemensamma studierna med svaret *både stämmer och*

inte stämmer. I allmänhet accepterar merkonomerna svenska som del av deras examen. Nästan 80 % är mot tanken att svenska inte passar till den. Svenskan verkar ha en relativt stabil status inom examen som påstående 7 också förstärker. Av alla merkonomer är 74 % delvis eller helt överens om att det är lika viktigt att studera svenska som yrkesämnena. För de mesta är svenska inte ett fristående ämne utan språket är integrerat i resten av examen. Enligt Kantelinen och Heiskanen (2004) är det naturligt att samtidigt studera språk när man studerar till yrket. Så skapar studenter grunden för professionell språkkunnighet redan innan de övergår till arbetslivet på heltid.

Inom gruppen finns det några skillnader i svaren: studenterna i studentexamensbaserad utbildning (N23, st-utbildning i forts.) förhåller sig mer flexibel mot svenska än de i grundskolbaserad utbildning (N22, gr-utbildning i forts.). Merkonomerna i st-utbildning tycker att svenska kan ingå i båda examensdelarna. Över 60 % är absolut mot tanken att svenska inte skulle passa i deras examen. Första års studenter (N10) är mot hela språket i examen. Över 70 % instämmer delvis eller helt med att svenska inte passar till examen. Kön är inte en särskiljande faktor bland svaren fast man kan konstatera att männen är mer tveksamma i deras svar. Kvinnorna brukar använda svarsalternativ *stämmer inte alls* eller *stämmer väldigt mycket* mer och uttrycka mycket positiva inställningar till alla frågor. Till exempel 59 % av kvinnorna har svarat att påståendet om svenskas olämplighet inte stämmer alls medan andelen hos männen ligger på 21 %.

Närvårdare

Tabell 7. Närvårdare: placering av svenska inom examen

N 50	1	2	3	4	5
6. Svenskkurser kunde också höra till yrkesinriktade studier.	3 %	2 %	23 %	21 %	51 %
5. Svenskkurser hör till examensdelar som kompletterar yrkeskompetensen.	12 %	18 %	18 %	34 %	18 %
7. Det är lika viktigt att studera språk som till exempel studera rehabilitering, medicinering och näring.	12 %	29 %	12 %	35 %	12 %
8. Svenska språket passar inte till grundexamen inom social- och hälsovård.	32 %	40 %	22 %	6 %	0 %

1 = Stämmer inte alls

3 = Både stämmer och inte stämmer

2 = Stämmer delvis

4 = Stämmer ganska väl

5 = Stämmer väldigt mycket

Närvårdarna har likadana uppfattningar om svenskas plats i examen som merkonomerna. Från Tabell 7 framgår att 72 % tycker att svenska kunde höra till yrkesinriktade studier fast situationen är motsatt för respondenterna. Närvårdarna är mer oeniga om svenska i de gemensamma studierna. Fast över 50 % anser att svenska ska höra till de gemensamma studierna har 30 % svarat att påstående 5 delvis eller inte alls stämmer. Dock berättar svaren på påstående 6 bara att respondenterna ser det möjligt att svenska också kunde placeras i yrkesinriktade studier, inte om de vill ha svenska som del av studierna. Männen (N14) är speciellt emot svenska i de gemensamma studierna: 65 % tycker att svenska inte hör till de gemensamma studierna. I motsvarande grad är de positivt inställda mot möjligheten om svenska i yrkesinriktade studier: 61 % av svaren ligger på skalans övre ända.

Det verkar som om närvårdarna har accepterat svenskan i yrkesinriktad grundexamen inom social- och hälsovård. Till skillnad mot merkonomerna är närvårdarna dock mer kritiska mot saken. Cirka en tredjedel (32 %) anser att påstående 8 inte alls stämmer och till och med 40 % tycker att den bara delvis stämmer. Dock har ingen svarat att påståendet stämmer väldigt mycket. Särskilt kritiska är studenterna i gr-utbildning (N33) varemot studenterna i st-utbildning (N15) är osäkra om hela saken. Närvårdarna verkar också föredra yrkesämnen vilket avslöjar deras tankar om sambandet mellan

yrkesmässiga kompetenser och generella kompetenser (jfr Allen et al. 2005): 47 % tycker att språk är lika viktiga. Denna grupp ser svenskan som del av sina generella kompetenser, kunskaper utanför vårdarbetet i stället för yrkesmässiga kompetenser, kunskaper inom vårdarbetet. Till och med 70 % av männen (N9) anser att språk inte är lika viktiga som yrkesämnen. Allt som allt är de manliga närvårdarna mer negativt inställda till svenska än kvinnorna.

5.3.2 Uppläggning av undervisning

Följande avsnitt i enkäten behandlar konkreta undervisningsarrangemang på svensklektionerna och syftar till att klarlägga studenternas uppfattningar om dem. Avsnittet omfattar fem påståenden (frågor 9 och 12–15) samt en öppen fråga. Detta avsnitt är avsett för att redogöra för hur yrkesinriktad språkundervisning är enligt respondenterna. En viktig dimension är alltså frågan om yrkesanknytningen på lektionerna. Den öppna frågan 23 *Hurdana svenskkurser har du tagit hittills i din skola?* kartlägger hur studenterna uppfattar undervisningens nuläge. I avsnitt 6.2.3 återvänder jag till temat och granskar studenternas uppfattningar om möjliga utvecklingsaspekter i undervisningen.

Merkonomer

Tabell 8. Merkonomer: undervisningsarrangemang

N 45	1	2	3	4	5
9. Jag får påverka vad vi gör på lektioner.	25 %	32 %	27 %	16 %	0 %
12 Vi borde koncentrera oss ännu mer på teman inom mitt yrke på svensklektioner	9 %	20 %	40 %	24 %	7 %
13. Vi använder olika arbetsmetoder på svensklektioner som övar hörförståelse, gör grupparbeten, pratar svenska och går genom grammatik.	0 %	9 %	7 %	38 %	46 %
14. Undervisningsmaterialet är modernt och nyttigt med tanke på mitt yrke.	0 %	4 %	13 %	52 %	31 %
15. På lektioner övar vi talsituationer från verkliga livet som jag kan utnyttja senare i praktiken.	0 %	18 %	9 %	50 %	23 %

1 = Stämmer inte alls

3 = Både stämmer och inte stämmer

2 = Stämmer delvis

4 = Stämmer ganska väl

5 = Stämmer väldigt mycket

Tabell 8 illustrerar svarsindelningen inom merkonomgruppen. Tabellen visar att merkonomerna anser att de inte får påverka lektionernas gång särskilt mycket. Av alla respondenterna kan en fjärdedel inte påverka alls vad de gör på lektioner och cirka en tredjedel (32 %) anser att de bara har lite makt över saken. Sannolikt betyder detta att studenterna får uttrycka sin åsikt men läraren har sista ordet. Fast studenter inte får påverka lektionernas gång är arbetsformerna mångsidiga enligt 80 % av merkonomerna.

Bland beskrivningarna av svenskkurserna i fråga 23 har några också kommenterat arbetsmetoderna. Enligt respondenterna styr yrkesinriktningen också i metodvalen:

”Tehty kaikenlaisia kirjallisia ja suullisia harjoituksia, esim. liikekirjeitä, yritysesittelyitä, sanakokeita... aika vähän on ollu suullisia esityksiä, vain yksi koko kahden vuoden aikana.”

Vi har gjort skriftliga och muntliga övningar, t.ex. affärsbrev, företagspresentationer, ordprov... vi har inte haft många muntliga presentationer, bara en under två år.

”Olemme keskustelleet, käyneet asiakaspalvelutilanteita läpi, pelanneet aliasta jne.”

Vi har diskuterat, gått genom situationer i kundservice, spelat alias osv.

Såsom med arbetsmetoder är merkonomerna också nöjda med undervisningsmaterialet. För över 80 % är materialet bra och passar väl till företagsekonomi. I regel finns det inte mycket material som är avsett för språkundervisning i yrkesutbildning. Detta beror på det att antal språkkurser är så litet jämfört med grundskolan och gymnasiet. Företagsekonomi samt social- och hälsovård är dock stora branscher som har en naturlig fortsättning också i högre stadiet. Därför finns det mer yrkesinriktat material tillgängligt för lärare. Vid Vårberga yrkesinstitut använder alla merkonomstudenterna utom första årskursen läroboken *Klipp Plus*. Merkonomerna nämner boken några gånger i sina svar och kommentarerna är positiva:

”Olemme seuranneet melko tarkkaan Klipp Plus– kirjaa ja tehneet sen harjoituksia. Koska kirja on mielestäni hyvä, tämä on kelvannut.”

Vi har följt ganska noggrant Klipp Plus– boken och gjort övningar från den. Eftersom jag tycker att boken är bra, är jag nöjd.

Studenterna är oeniga om de behandlar yrkesinriktade teman tillräckligt på lektionerna eller inte. 30 % är nöjda med yrkesinriktningen i svenskkurserna medan 29 % vill ha mer betoning på deras yrke. Ändå verkar frågan vara svår eftersom det vanligaste svaret är att påståande *både stämmer och inte stämmer*. Studenternas svar på öppna frågor förklarar deras inställningar till påståande 12. Merkonomerna saknar inte en bättre anknytning till yrket men snarare en annan metodiskt betoning på lektionerna. Fast merkonomerna är nöjda med metodernas mångsidighet vill de öka muntlig språkfärdighet och minska skriftlig framställning. Detta förstärker föreställningen att yrkesanknytningen i läroplanerna verkligen uppfylls i praktiken (Vårberga vård 2011, Vårberga ekonomi 2011). Bland merkonomerna är männen mest kritiska mot den tillräckliga kontakten till yrket. Över 40 % (N7) anser att yrkesanknytningen kunde vara bättre i svenskkurserna. I allmänhet påverkar dock examenstyp svaren mer än kön som inte är en särskiljande faktor hos merkonomerna på denna punkt.

Kontakt till praktiken är i allmänhet bra på lektionerna: de flesta merkonomerna (73 %) anser att undervisningen är praktiskt inriktad. De tror också att de kan använda vad de har lärt sig senare på arbetsplatsen. Praktisk betoning är också ett väsentligt mål i läroplanerna. Krav på yrkesskicklighet i yrkesinriktade studier definierar bland annat att studenter ska *dra nytta av sina språkkunskaper i kontakten med kunder* (Ekonomi 2009: 25). Undervisningen koncentrerar sig följaktligen på övningar av olika slags servicesituationer på svenska. Intressant är att merkonomerna i st-utbildning är mer positivt inställda till alla påståendena utom det femtonde: 38 % (N8) av studenterna i gr-utbildning tycker att påståande 15 stämmer väldigt mycket medan andel är 9 % (N2) hos studenterna i st-utbildning.

De två vanligaste sätten att svara på frågan 23 *Hurdana svenskkurser har du tagit hittills i din skola?* var att antingen uttrycka personlig belåtenhet eller ge en kort beskrivning av kursinnehållet. Merkonomernas helhetsintryck av svensklektionerna är positivt. Många skrev att kurserna har varit bra och mångsidiga. Merkonomerna uppfattade att de har fått en bra basis för arbetslivet och har lärt sig fackordförråd särskilt bra. Uppfattningen motsvarar Juurakko–Paavolas och Mård–Miettinens (2012) kommentar att mängden svenska i grundläggande yrkesutbildning bara räcker till för att

skapa grunden för språkkunnighet. Det väsentliga innehållet i undervisningen baserar sig på kommunikation på arbetsplatsen. Enligt studenternas svar förverkligas detta också i praktiken. Allt som allt stödjer merkonomernas svar på de öppna frågorna deras svar på påståenden 9 och 12–15. Följande exempel presenterar typiska sätt att beskriva svenskkurserna i skolan:

”Hyödyllisiä ja käytännönläheisiä.”
Nyttiga och praktiskt betonade.

”Ruotsin kurssit ovat olleet todella hyviä ja opettavaisia. Olemme käyneet tarkasti asiat läpi ja kurssien avulla sain hyvän pohjan työelämään.”
Svenskkurser har varit mycket bra och lärorika. Vi har gått genom saker noggrant och med hjälp av kurserna har jag fått en bra bas för arbetslivet”

Negativa kommentarer om svenskkurserna är få och handlar om lågt intresse för svenska och undervisningsmetoderna i allmänhet. Några hade förväntat sig att språkundervisningen skulle avvika helt och hållet från deras tidigare erfarenheter. Önskingarna om ”någonting nytt” var särskilt vanliga bland studenterna i stuttbildning. Många av dem ansåg att kurserna var delvis för lätta och önskade sig alternativa undervisningsarrangemang.

Närvårdare

Tabell 9. Närvårdare: undervisningsarrangemang

N 50	1	2	3	4	5
9. Jag får påverka vad vi gör på lektioner.	12 %	26 %	28 %	28 %	6 %
12 Vi borde koncentrera oss ännu mer på teman inom mitt yrke på svensklektioner.	8 %	8 %	38 %	42 %	4 %
13. Vi använder olika arbetsmetoder på svensklektioner som övar hörförståelse, gör grupparbeten, pratar svenska och går genom grammatik.	4 %	8 %	6 %	40 %	42 %
14. Undervisningsmaterialet är modernt och nyttigt med tanke på mitt yrke.	0 %	12 %	10 %	50 %	28 %
15. På lektioner övar vi talsituationer från verkliga livet som jag kan utnyttja senare i praktiken.	0 %	6 %	14 %	32 %	48 %

1 = Stämmer inte alls

3 = Både stämmer och inte stämmer

2 = Stämmer delvis

4 = Stämmer ganska väl

5 = Stämmer väldigt mycket

Närvårdarna tycker att de har mer möjligheter att påverka lektionerna än merkonomerna. Av svaren på påstående 9 framgår att mer en tredjedel (34 %) får påverka lektionerna men antalet sådana som inte får påverka är större (se Tabell 9). Av alla närvårdarna är männen av den uppfattning att de har mest makt över lektionerna. Dock är också andelen av de som helt instämmer med påstående 9 låg, bara 14 % (N2). Kvinnorna anser att deras möjligheter att påverka är mindre, men de är ändå mer nöjda med arbetsmetoderna och undervisningsmaterialet. Kvinnorna (N30) har en positiv bild av undervisningsmaterialet: över 80 % (N30) instämmer med påstående 14 medan andelen ligger på runt 60 % (N9) hos männen. I allmänhet kan man säga att närvårdarna är lika nöjda med arbetsmetoderna och undervisningsmaterialet som merkonomerna. I närvårdarutbildningen används läroboken *Livets puls - svenska för närvårdare* vid sidan av aktuellt material från facktidsskrifter, internet och andra källor.

Närvårdarna har en annan uppfattning om yrkesanknytningen än merkonomerna: runt hälften (46 %) vill ha mer betoning på yrket i påstående 12 varemot hos merkonomerna är procentandelen lägre. De flesta respondenterna har avlagt en svenskurs i de gemensamma studierna. Kursen har såväl allmänbildande som yrkesinriktade mål (se Bilaga 3) vilket delvis förklarar närvårdarnas svar. Ändå är deras uppfattning också överraskande. Det framgår nämligen från kursbeskrivningen (se Kapitel 2) att innehållet i kursen mestadels ligger på yrkesinriktat språk och kommunikation. Svaren på frågan 23 *Hurdana svenskkurser har du tagit hittills i din skola?* preciserar respondenternas svar på påstående 12. Det vanligaste svaret är att kursinnehållet består av fackordförråd och grundläggande grammatik:

”Yksi ruotsin kurssi erikoistumisvaiheessa, jolloin käytiin nimeenomaan ensihoitajille (oma erikoistumisala) suunnattua sanastoa ja materiaalia”

En kurs svenska i specialiseringsstudier där vi gick genom ordförråd och material som är avsett precis för förstavårdare (mitt utbildningsprogram).

”Peruskielioppia ja ammattisanastoa.”

Grundläggande grammatik och fackordförråd.

Det verkar vara en fråga om hur *mycket* studenternas yrke syns i undervisning. Enligt närvårdarna är kurserna yrkesinriktade men de borde vara ännu mer specialiserade.

Alla nämner yrkesteman som del av kursinnehållen i sina svar men det är uppenbarligen otillräckligt för hälften av studenterna. Närvårdarna är också förvirrade över yrkesanknytningen eftersom 38 % har svarat att påstående 12 *både stämmer och inte stämmer*.

Kontakten till praktiken är bra på lektionerna i närvårdarutbildningen. På denna punkt har närvårdarna mer positiva uppfattningar än merkonomerna. Till och med 48 % anser att kontakten är mycket bra i påstående 15. Närvårdarna har inte kommenterat den praktiska aspekten på svensklektionerna som merkonomerna i fråga 23. Majoriteten av närvårdarna hade missförstått frågan och bara listat hur många svenskkurser de hade tagit. Därför analyserar jag inte vidare deras svar. All som allt har studenterna i st-utbildning gett mer positiva svar än studenterna gr-utbildning. St-studenterna har alltså en relativ positiv bild av svenska i närvårdutbildningen.

5.3.3 Den nådda språkkunskapen

I föregående avsnitt behandlade jag olika delområden i undervisningen men i detta avsnitt är perspektivet bredare. Avsnittet omfattar fyra påståenden (10–11, 16–17) samt två öppna frågor. För det första syftar avsnittet till att redogöra för respondenternas nöjdhet med språkkurserna som helhet. Den öppna frågan 24 *Hur tänker du att språklektioner och undervisning kunde utvecklas i din skola?* kartlägger möjliga ställen som kunde förbättras i undervisningen. Frågan förutsätter att studenterna har en helhetsbild av språkundervisningen och har några förbättringsförslag om de inte är nöjda med nuläget. För det andra syftar avsnittet till att beskriva den språkkunskap som utbildningen förmedlar. Fråga 21 *Vad anser du att är nyttigast att lära dig på svensklektioner med tanke på ditt yrke?* kartlägger respondenternas uppfattningar om vad deras språkbehov kommer att vara i arbetslivet.

Merkonomer

Tabell 10. Merkonomer: Språkkunskap som utbildning förmedlar.

N 45	1	2	3	4	5
10. Jag är nöjd med språkkurser i merkonomutbildningen.	2 %	16 %	22 %	44 %	16 %
11. Språkkurserna borde utvecklas i merkonomutbildningen.	4 %	22 %	31 %	36 %	7 %
16. Merkonomutbildningen ger tillräckliga färdigheter för kundbetjäning och andra arbetsuppgifter på svenska.	2 %	16 %	35 %	36 %	11 %
17. Merkonomutbildningen borde ge tillräckliga färdigheter för kundbetjäning och andra arbetsuppgifter på svenska.	7 %	6 %	11 %	40 %	36 %

1 = Stämmer inte alls	3 = Både stämmer och inte stämmer
2 = Stämmer delvis	4 = Stämmer ganska väl
	5 = Stämmer väldigt mycket

Här har jag använt formulering *språkkurser*. Jag antar att det är lättare för studenterna att uppfatta helheten om engelska också är med. Av Tabell 10 framgår att majoriteten av merkonomerna är nöjda med språkkurserna. Bara 18 % av deras svar ligger på den negativa ändan av skalan i påstående 10. Dock är 22 % obeslutsamma om de är nöjda med språkkurserna eller inte. Fast majoriteten är nöjd vill ändå 43 % utveckla språkkurserna. På denna punkt har över hälften av männen (N8) svarat att påstående 11 delvis stämmer medan procentandelen är under 40 (N10) hos kvinnorna. Dock instämmer ingen av männen helt med påstående 11. I kvinnogruppen finns det några studenter (7 %) som tycker att kurserna verkligen borde utvecklas. Studenterna i st-utbildning hittar mer utrymme för utveckling i svenskkurserna än studenterna i gr-utbildning. Detta är överraskande eftersom studenterna i st-utbildning ändå är relativt nöjda med kurserna.

Merkonomernas relativt positiva attityder till språkkurserna upprepas också i deras svar på den öppna frågan 24. *Hur tänker du att språklektioner och undervisning kunde utvecklas i din skola?* Många anser att svenskkurserna är bra som de är och önskar sig inga stora förändringar. Studenternas negativa upplevelser anknyter till låg studiemotivation och dåliga baskunskaper i svenska. Gruppen som anser att

undervisningen borde utvecklas riktar sina förbättringsförslag till bristen på muntliga övningar: merkonomerna vill prata mer och skriva mindre på svensklektionerna. De upplever att de har mest nytta av att lära sig tala svenska och utveckla sina kunskaper i svenskspråkig kundbetjäning:

"Puhumiseen voisi panostaa enemmän, jotta tulisi varmuutta ja uskallusta käyttää kieltä käytännössä."

Mer betoning på tal att jag vågar använda språket i praktiken säkrare.

"Enemmän puhetta ja vähemmän kirjallisia tehtäviä"

Mer tal och mindre skriftliga uppgifter.

Bara en bråkdel av merkonomerna (2 %) instämmer helt med påstående 16 att de får tillräckliga svenskkunskaper för merkonoms arbete. Däremot instämmer 36 % delvis med påståendet. I förra avsnittet etablerade jag att enligt merkonomerna är lektionerna i allmänhet yrkesinriktade. Ändå anser studenterna att de inte får tillräckliga färdigheter för till exempel svenskspråkig kundservice. Detta verkar inte bero på yrkesanknytningen utan på andra faktorer. Målen i läroplansgrunderna (Ekonomi 2009: 30) fastställer att merkonomer borde kunna sköta servicesituationer på svenska. Kravet är högt speciellt med hänsyn till Juurakko-Paavolas och Palviainens (2011) kommentar att svenskkurserna bara skapar grunden för professionell språkkunskap. Merkonomernas svar stödjer Juurakko-Paavolas och Palviainens beskrivning och ifrågasätter den krävda språknivån i läroplansgrunderna. Merkonomerna förstår också detta och konstaterar att flytande svenskkunskap skulle kräva mer språk i examen.

Mer än 70 % av merkonomerna anser att de borde få bättre svenskkunskap från merkonomutbildningen i påstående 17. Som jag har redan konstaterat i avsnitt 6.2.1 är männen mer kritiska mot om det ens behövs svenska i examen: cirka en fjärdedel (N4) är absolut emot tanken i påstående 17. Kvinnorna vill däremot nästan alla ha bra svenskkunskap för merkonomens arbetsuppgifter. Studenterna i gr-utbildning anser att de får bättre språkkunnighet än studenterna i st-utbildning. I motsvarande grad tycker st-studenterna att de borde få bättre språkkunskap inom utbildningen.

Den öppna frågan 21 handlar om vad som är nyttigast för merkonomerna att lära sig på svensklektionerna. Merkonomerna nämner generellt fackordförråd och svenskspråkig

kundbetjäning. De vill lära sig fackordförråd: respondenterna är speciellt intresserade av ämnesområden inom sitt eget utbildningsprogram som ekonomiförvaltning och kundbetjäning. De vill också förbättra sina allmänna kunskaper i svenskspråkig kundservice eftersom respondenterna upplever att de är relativt svaga. Många önskar att lektionerna skulle koncentrera sig speciellt på att öva konkreta kundservicesituationer. I allmänhet nämner merkonomerna att det allra nyttigaste för arbetslivet är en kombination av fackordförråd och kundservicesituationer. Följande exempel presenterar typiska svar på den öppna frågan 21:

"Kirjanpidon sanastoa, asiakaspalvelusanastoa"
Bokföringsordförråd, kundbetjäningsordförråd.

"Asiakaspalvelua, oppia pärjäämään palvelutilanteissa ruotsinkielisten kanssa."
Kundbetjäning, att klara sig i servicesituationer med svenskspråkiga.

"Mahdollisimman paljon ammattisanastoa, oikean elämän puhetilanteita ruotsiksi."
Fackordförråd så mycket som möjligt, vardagliga situationer på svenska.

Enligt merkonomerna är kundbetjäning framför allt muntlig. Bara få har nämnt att de behöver kunna läsa eller skriva svenskspråkiga texter som kvitton eller kundfeedback. Igen betonar merkonomerna muntlig språkfärdighet som redan kom fram bland deras svar i föregående avsnitt. Merkonomerna anser att de behöver tala svenska på arbetsplatsen men de betonar *muntlig* kundbetjäning också av annan anledning: när man talar har man inte tid att tänka på välformulerade svar. Kommunikationen med kunden måste ske relativt spontant.

Först och främst placerar merkonomerna sina språkbehov i fältet av fackspråk som, enligt min mening, har mycket inflytande från allmänspråk. Inom LSP, Languages for Specific Purposes, har man övergått från rent språklig substans till riktning av fackspråklig kommunikation. Å ena sidan kräver merkonomerna specialiserat ordförråd men å andra sidan behöver de allmänspråket i vardaglig interaktion med kunder. Det finns åsikter inom LSP för uppfattningen att det inte finns något särskilt fackspråk. I stället sker all kommunikation på allmänspråket. (Basturkmen & Elder 2005: 272.) Merkonomernas svar förmedlar en motsatt uppfattning: de vill lära sig först och främst "merkonomsvenska" fast de också inser nyttigheten av allmänspråket:

"Keskustelu asiakkaan kanssa: "small talk" ja neuvominen."
 Samtal med kunden: "small talk" och "rådgivning".

"Miten käytetään ruotsia työpaikalla."
 Hur man använder svenska på arbetsplatsen.

Närvårdare

Tabell 11. Närvårdare: Språkkunskap som utbildning förmedlar.

N 50	1	2	3	4	5
10. Jag är nöjd med språkkurserna i närvårdarutbildningen.	4 %	6 %	16 %	50 %	24 %
11. Språkkurserna borde utvecklas i närvårdarutbildningen.	4 %	22 %	40 %	32 %	2 %
16. Närvårdarutbildningen ger tillräckliga färdigheter för att kommunicera med klienten och andra arbetsuppgifter på svenska.	10 %	28 %	18 %	34 %	10 %
17. Närvårdarutbildningen borde ge tillräckliga färdigheter för att utöva närvårdares arbetsuppgifter på svenska som att kommunicera med klienten.	6 %	8 %	14 %	52 %	20 %

1 = Stämmer inte alls	3 = Både stämmer och inte stämmer
2 = Stämmer delvis	4 = Stämmer ganska väl
	5 = Stämmer väldigt mycket

Av Tabell 11 framgår att närvårdarna är ännu nöjdare med språkkurserna än merkonomerna: 24 % instämmer helt och till och med 50 % delvis med påstående 10. Siffrorna är i någon mån överraskande eftersom närvårdarna i föregående avsnitt visade sig vara mer kritiska mot undervisningsarrangemangen. Över en tredjedel av närvårdarna (34 %) hittar dock någonting att utveckla på kurserna fast påstående 11 om utvecklingsmöjligheter visade sig vara svårt. 40 % har svarat att påståendet *både stämmer och inte stämmer*. Av alla närvårdare är studenterna i st-utbildning nöjdaste med 40 % som instämmer helt med påstående 10. De anser att språkkurserna är bra men hittar ändå mer utrymme för utveckling än studenter i gr-utbildning. Samma tendens framgick också i merkonomernas svar. Allt som allt verkar studenterna med mer erfarenhet av språkundervisning å ena sidan förhålla sig mer positivt mot yrkesinriktade kurser men å andra sidan också hitta mer att utveckla i undervisningen. Erfarenheten alltså utvecklar förmågan att reflektera över svenskundervisning. Det verkar så att

denna studentgrupp har en uppfattning av vad som kännetecknar bra språkundervisning och vad de vill ha från undervisningen.

Närvårdarnas svar på fråga 24 *Hur tänker du att språklektioner och undervisning kunde utvecklas i din skola?* följer likadana mönster som merkonomernas. Som svaren på påståenden 10–11 redan avslöjar finns det en relativt stor grupp bland respondenterna som tycker att undervisningen är bra som den är. Också närvårdarna önskar mer betoning på muntlig språkfärdighet och vill öva riktiga situationer inom vårdbranschen på lektionerna:

”Ruotsin tunnit olivat ainakin hyödyllisiä, mutta enemmän keskustelua”
Svensklektioner var åtminstone nyttiga, men det borde finnas mer samtal.

Många närvårdare har kommenterat omfattningen av svenskkurserna. De anser att det finns för lite svenska i examen för att nå bra svenskkunskaper för arbetslivet. (jfr Juurakko-Paavola & Mård-Miettinen 2012) Närvårdarna studerar avsevärt mycket mindre svenska vid Vårberga yrkesinstitut, de flesta avlägger bara kursen *Det andra inhemska språket, svenska*. Fast närvårdarna tycker att en kurs är alltför lite vill de inte ha mer svenska heller. Detta förstärker intrycket att det finns en liten mansdominerad grupp bland närvårdarna som ställer sig mycket kritiskt mot svenska språket. Gruppen består av under 10 respondenter och de urskildes redan i avsnitt 6.2.2. Deras attityder blir ännu klarare i svaren på den öppna frågan 24. De har kommenterat bland annat att bara de som kommer att behöva svenska senare borde studera språket. Detta motsvarar en av grundprinciperna inom LSP som betonar sambandet mellan motivation och de konkreta språkbehoven: inlärares brister på den krävda språkkunskapen i arbetslivet orsakar behovet att lära sig ett språk. Således är inlärare också motiverade. (Basturkmen & Elder 2005: 673–674.) Den kritiska gruppen är inte motiverad att läsa svenska eftersom de inte ser sambandet:

”[Ruotsin]opetusta enemmän niille, jotka aikovat työllistyä ruotsinkielisille alueille. Muilta voisi poistaa/ vähentää.”
Mer [svensk]undervisning för dem som tänker jobba i svenskspråkiga områden. Andra kunde ha ingen/mindre svenska.

"Pitäisi keskittyä englantiin, koska suurin osa ihmisestä osaa englantia, mutta ruotsia vain murto-osa."

Vi borde koncentrera oss på engelska eftersom de flesta kan engelska men bara en bråkdel kan svenska.

Närvårdarna anser att deras utbildning ger samma färdigheter att klara sig på svenska i arbetslivet som merkonomerna. Bara 13 % instämmer helt och 40 % delvis med påstående 16 om tillräcklig språkkunskap från utbildningen. Till och med 38 % av närvårdarna anser att språkkunskapen inte räcker till för arbetslivet. Männen är särskilt pessimistiska på denna punkt: över 60 % (N9) tycker att de inte får tillräckliga språkkunskaper för närvårdares arbetsuppgifter på svenska. Hos kvinnorna ligger motsvarande andel på 29 % (N10). Männen vill inte heller studera svenska: bara lite över tredjedel (36 %) instämmer delvis med påstående 17 att närvårdarutbildningen borde ge studenter bättre språkkunskaper. Inom hela gruppen instämmer dock 20 % helt och 52 % delvis med påståendet. Kvinnorna vill tydligt ha en bra professionell svenskkunskap och således höjer deras svar procentandelarna. För studenterna i gr-utbildning är bra svenskkunskap viktigare än för studenterna i st-utbildning och de vill också ha en bra språkkunskap från utbildningen.

Närvårdarnas svar på den öppna frågan 21 *Vad anser du att är nyttigast att lära dig på svensklektioner med tanke på ditt yrke?* är nästan identiska med merkonomerna. De vanligaste svaren är fackordförråd och autentiskt samtal eller en kombination av dessa. Fackordförråd för närvårdarna består av ämnesområden som mat och kroppsdelar samt ordförråd enligt utbildningsprogram. Autentiskt samtal är interaktion mellan närvårdare och patient i vårdssituationer. Till skillnad från merkonomerna placerar närvårdarna inte sin språkkunskap helt i fältet av fackspråk. De nämner också vardagligt samtal som del av sina språkkunskaper: att kunna fråga patienten hur han eller hon mår samt förstå svaret. Vad närvårdarna betonar är professionell kommunikation där båda deltagarna förstår varandra oberoende av språkriktighet:

"Osata kysyä perusasioita, esim. nimi, ikä, henkilötunnus, sairaudet yms. ja potilaan voinnin kyselyä vähän. Ja tietenkin olisi hyvä ymmärtää mitä asiakas vastaa."

Att kunna fråga efter grundläggande saker som t.ex. namn, ålder, personbeteckning, sjukdomar osv. och lite om hur patienten mår. Och det klart skulle det vara nyttigt att förstå vad patienten svarar.

5.3.4 Svenska på arbetsplatsen

I detta avsnitt analyserar jag frågorna i det sista delområdet och syftar till att redogöra för studenternas uppfattningar om svenskkunskap på arbetsplatsen. Avsnittet består av tre påståenden (18–20). De två första handlar om svenskspråkig kommunikation på arbetsplatser och den tredje om sambandet mellan språkkunskap och yrkesskicklighet. Ytterligare analyserar jag den öppna frågan 22 *I hurdana situationer behöver en merkonom svenska?* eftersom den anknyter till samma tema som påståendena. Med temat svenska och yrke tar jag också upp kompetensbegreppet samt frågan om yrkesmässiga och generella kompetenser. Avsnittet behandlar yrkesinriktad svenska i en mer omfattande kontext i motsats till de två föregående avsnitten. Frågorna i avsnittet är speciellt avsedda för sista årets studenter som håller på att övergå till arbetslivet inom kort.

Merkonomer

Tabell 12. Merkonomer: svenska och yrke

N 45	1	2	3	4	5
18. Jag har behövt svenska i inläring i arbete eller i andra arbeten.	41 %	27 %	9 %	21 %	2 %
19. Jag anser att jag kan kommunicera förståeligt på svenska i mitt yrke.	11 %	36 %	24 %	22 %	7 %
20. Språkkunskap är en del av min yrkesskicklighet.	5 %	7 %	11 %	34 %	43 %

1 = Stämmer inte alls

3 = Både stämmer och inte stämmer

2 = Stämmer delvis

4 = Stämmer ganska väl

5 = Stämmer väldigt mycket

Av Tabell 11 framgår att bara runt 20 % av merkonomerna har behövt svenska på arbetsplatser i någon mån. Till och med 41 % har inte alls behövt svenska och 27 % bara i liten utsträckning. Männen har haft ett större behov av svenska på arbetsplatser fast de är mer kritiska mot svenska. Cirka 30 % av dem (N4) har använt svenska på arbetsplatser medan andelen ligger på 21 % (N6) hos kvinnorna. Studenterna i grutbildning har också behövt mer svenska i deras arbete än studenterna i st-utbildning. Detta är överraskande eftersom den sistnämnda gruppen består av äldre studenter som har mer erfarenhet av arbetslivet.

Cirka en tredjedel (29 %) instämmer med påstående 19 att de kan kommunicera på svenska i sitt yrke. Antalet är överraskande lågt om man tar hänsyn till merkonomernas svar i avsnitt 6.2.3 Under 50 % av respondenterna ansåg att utbildningen förmedlar tillräcklig språkkunskap för en merkonoms uppgifter. Ungefär samma antal studenter anser att de inte har den språkkunskap som krävs för svenskspråkig kommunikation: 47 % av merkonomerna instämmer delvis eller inte alls med påstående 19. Männen är mer pessimistiska mot sina kunskaper fast de har behövt svenska mer. Till och med 60 % (N9) har svarat att påståendet delvis eller inte alls stämmer. Kvinnorna har igen en mer positiv bild av sina svenskkunskaper: 41 % av svaren (N12) ligger på skalans övre ända. Studenterna i st-utbildning förhåller sig däremot inte mer positivt mot sin språkkunnighet än studenterna i gr-utbildning. De har dock avlagt också gymnasiekurserna i svenska tidigare.

Inom grundläggande yrkesutbildning ligger språkkursernas mål på nybörjarnivån. Detta förklarar delvis varför merkonomerna inte själv bedömer sin svenskkunskap på en bättre nivå. Jag har presenterat merkonomerna önskningar om professionell svenskkunskap i avsnitt 6.2.3. Önskningarna omfattar fackordförråd men i någon mån också relativt vardagligt språkbruk. Enligt min mening är åtminstone en del av språkkunskaperna som merkonomerna beskriver nåbara också på nybörjarnivån. De kunde alltså passa till A-nivå *Begränsad kommunikation i de mest bekanta situationer* på den finska nivåskalan. Merkonomerna vill också betona muntlighet mer på lektionerna. Eftersom kommunikation på arbetsplatser är framför allt muntlig kan det förklara varför studenterna uppfattar att de kan svenska dåligt.

Yrkesskicklighet är ett relativt komplicerat begrepp som kan anses bestå av olika kvalifikationer och kompetenser. I moderna teorier har yrkesskickligheten blivit ett ännu bredare begrepp. Färdigheter och kunskaper som inte anknyter direkt till verksamhet inom ett yrke har också blivit en del av den. (se Helakorpi 2005). Språkkompetens kan räknas till yrkesmässiga kompetenser eller till generella kompetenser. De först nämnda omfattar de väsentliga färdigheterna inom ett yrke och de sist nämnda allmänna kunskaper och färdigheter som stödjer yrkesskicklighet (Allen

et al. 2005). Merkonomernas svar på påstående 20 om sambandet mellan språkkunskap och yrkesskicklighet placerar språkkunskap bland yrkesmässiga kompetenser. Av alla merkonomerna instämmer över 70 % med påståendet fast det också finns negativa inställningar till svenska i gruppen. Uppfattningen motsvarar idén om bredbasig utbildning (jfr Ruohotie 2002). När arbetslivet kräver allsidigt kunnande från arbetstagaren är det naturligt att också yrkesmässiga kompetenser blir mångsidigare och blandas ihop med generella kompetenser.

Merkonomerna behöver svenska generellt i kundbetjäning vilket framgår från deras svar på den öppna frågan 22 *I hurdana situationer behöver en merkonom svenska?* Många nämner bara kundbetjäning och preciserar inte situationer där de behöver svenska. Detta stödjer uppfattningen att språkkunskap är en del av yrkesmässiga kompetenser i merkonomyrket. Enligt merkonomerna behöver de kunna svenska när kunden råkar tala svenska. Språkvalet utgår alltså från kundernas behov, inte från säljaren. Utredningen av Finlands näringsliv (2009) konstaterar samma sak: om kunden talar svenska är utgångspunkten att han eller hon betjänas på sitt modersmål. Som jag har konstaterat tidigare anser merkonomerna att kundbetjäning är framför allt muntlig. Detta syns tydligt i deras beskrivningar av situationerna där merkonomer behöver svenska. Vid sidan av så kallad face to face -service behöver merkonomer också kunna läsa svenskspråkiga dokument som bruksanvisningar, blanketter eller webbsidor. Följande exempel presenterar de vanligaste situationerna där merkonomer behöver svenska:

”Asiakaspalvelutilanteissa.”

I servicesituationer.

”Kun tulee ruotsinkielisiä asiakkaita tai on palaveri jonkun kanssa.”

När man har svenskspråkiga kunder eller när man har ett möte med någon.

”Asiakaspalvelussa, missä vaan työssä jossa asiakkaana ruotsinkielisiä, yrityksen hallinnossa, ruotsinkielisen materiaalin hankinnassa.”

I kundbetjäning, i alla arbeten där kunden är svenskspråkig, i företagsadministration, när man skaffar svenskspråkigt material.

Fast merkonomerna anser att svenska hör till kundservice, begränsar de språket till kusten och tvåspråkiga områden. Eftersom studenterna bor i en enbart finskspråkig stad

tror några merkonomer att de knappast kommer att behöva svenska i arbetslivet. Merkonomerna tror inte heller att de behöver kunna svenska utanför arbetet. De begränsar sina språkbehov mestadels till arbetskontexter. Detta kan också bero formulering av fråga 22. Jag har frågat om situationer där *en merkonom* behöver svenska. Ytterligare har några respondenter kommenterat att svenskkunskaper inte är nödvändiga eftersom man alltid klarar sig med engelska. Detta strider mot flerspråkighetsprincipen i CEFR (2007: 4–5). Principen baserar sig på idén om en språkrepertoar där alla språkfärdigheter har sin plats.

Närvårdare

Tabell 13. Merkonomer: svenska och yrke

Närvårdare	1	2	3	4	5
18. Jag har behövt svenska i inläring i arbete eller i andra arbeten	76 %	10 %	8 %	2 %	4 %
19. Jag anser att jag kan kommunicera förståeligt på svenska i mitt yrke.	28 %	24 %	18 %	26 %	4 %
20. Språkkunskap är en del av min yrkesskicklighet.	10 %	17 %	25 %	30 %	18 %

1 = Stämmer inte alls

3 = Både stämmer och inte stämmer

2 = Stämmer delvis

4 = Stämmer ganska väl

5 = Stämmer väldigt mycket

Av Tabell 13 framgår att närvårdarna behöver svenska ännu mindre på arbetsplatser än merkonomerna. Åsikten är i direkt samband med dålig motivation hos den lilla gruppen som ställer sig mycket kritisk mot svenska. Bara en bråkdel (6 %) av närvårdarna har behövt svenska i någon mån och till och med 76 % inte alls. Jämfört med företagsekonomi är arbetet i vårdbranschen ännu mer praktiskt betonat vilket syns i respondenternas svar. En tredjedel anser att de kan kommunicera förståeligt på arbetsplatsen. Andelen är samma som hos merkonomerna. Till skillnad från företagsekonomi är gruppen som anser att de har dåliga kunskaper i svenska större inom social- och hälsovård: 24 % instämmer delvis och 28 % inte alls med påstående 19. Männen är mer kritiska mot sin språkkunskap: bara 14 % (2N) är av den uppfattningen att de kan använda svenska i sitt yrke.

Närvårdarna anknyter tydligt språkkunskaper till generella kompetenser i motsats till merkonomerna. Ungefär hälften (48 %) instämmer med påstående 20 att språkkunskap hör till yrkesskicklighet. En tredjedel (27 %) av respondenterna är emot tanken att svenska är en del av deras yrkesskicklighet. De är till stor del män: av alla männen är 45 % (N7) emot tanken att språk hör till yrkesskicklighet inom vårdbranschen. Påstående 20 preciserar inte om männen ens ser *något* samband mellan språk och yrkesskicklighet. Här uppstår det ett behov av att utvidga frågeformuläret och ställa fortsättningsfrågor om yrkesmässiga och generella kompetenser. Kvinnorna erkänner däremot sambandet: nästan 60 % (N21) instämmer med påståendet medan bara under 20 % (N7) inte placerar språk till sin yrkesskicklighet.

Närvårdarna anser att man behöver svenska bara i tvåspråkiga områden. Möjligheterna att använda språket i deras hemstad är få, så de behöver knappast svenska i arbetet. Attityden är inte överraskande med hänsyn till hur lite närvårdarna har behövt svenska på arbetsplatser. De flesta merkonomerna nämnde att de behöver språk i kundbetjäning i allmänhet fast de ansåg deras möjligheter att använda svenska är begränsade. De såg på språkkunskaper som yrkesmässiga kompetenser och en del av merkonoms väsentliga kunnande. Enligt närvårdarna gäller detta inte inom vården fast de anser att de ändå borde kunna svenska när de möter en svenskspråkig patient. Sådant händer dock sällan i deras arbete eftersom staden inte är tvåspråkigt:

”Jos asiakkaan äidinkieli on ruotsi, on sitä suotava käyttää, vaikkei ruotsi itseltään sujuisi täydellisesti. Muutama sanakin piristää asiakasta.”

Om klienten har svenska som modersmål, borde man använda det fast man inte kan perfekt svenska. Redan några ord piggar upp klienten.

Närvårdarna placerar språkkunskaper i generella kompetenser men anser att språkvalet utgår från patientens eller kundens modersmål såsom merkonomerna. Redan läroplanen betonar den människonära karaktären hos närvårdaryrket vilket enligt min mening syns i närvårdarnas svar. Studenterna verkar ha tillägnat sig principen att vårdarbetet baserar sig på patientens behov och vårdares förmåga att identifiera dessa (Vård 2010: 9–10). Också för närvårdarna är engelska så kallad *lingua franca* för många. Några kommenterar att svenska begränsar sig till kustområden och annanstans behöver man inte språket. Det är vanligt att tala engelska i alla situationer där finskan inte räcker till.

5.4 Slutsatser

Studenterna i företagsekonomi samt social- och hälsovård har relativt likadana uppfattningar om yrkesinriktad svenskundervisning och om svenska på arbetsplatser. Därför behandlar jag yrkesgrupperna som helhet när jag sammanfattar slutsatserna från analysen. Såväl merkonom och närvårdare är serviceyrken vilket enligt min mening är förklaring för likheterna mellan svaren. Studenterna själv anknyter merkonomens och närvårdarens språkkunskap starkt till kundservice. ”Kärnan” av språkkunskap är alltså samma i de båda grupperna.

Både merkonomerna och närvårdarna har accepterat svenska som del av deras examina. De ser ingen skillnad mellan svenska i yrkesinriktade studier eller svenska i de gemensamma studierna. De anser att svenska kan ingå i båda examensdelar. Merkonomerna är flexibla med placering av svenska medan närvårdarna är mer kritiska mot språket. Närvårdarmännen placerar svenska tydligt i yrkesinriktade studier och anser att svenska inte hör till de gemensamma studierna. De är emot den nuvarande situationen i närvårdarutbildningen: grundexamen inom social- och hälsovård innehåller bara en obligatorisk kurs svenska i de gemensamma studierna. Ändå anser männen att svenska hör till yrkesinriktade studier vilket är överraskande med tanke på deras delvis negativa uppfattningar om svenska. I allmänhet är svenska ett ämne bland de andra och inte mindre viktigt än yrkesämnen för respondenterna. Yrkesstuderande är av samma åsikt som gymnasisterna i Green Vääntinen et al.:s studie (2010). Närvårdarna verkar dock föredra yrkesämnen mer än merkonomerna.

Yrkesinriktningen styr undervisningen i svenska i de båda branscherna. Fast respondenterna medger att kurserna redan är yrkesinriktade vill de betona yrket ännu mer på svensklektionerna. Speciellt närvårdarna vill läsa så lite allmänbildande svenska så möjligt. Här uppstår en fråga om det ens är möjligt att helt undvika allmänspråket särskilt när inlärare har relativt begränsade språkkunskaper. Det är tydligt att respondenterna själv vill lära sig svenska som är avsedda just för merkonomer eller närvårdare. Också Kantelinen (2011) konstaterar att studenter motivation gällande svenskstudier riktar sig mot yrkesinriktat språk, inte allmänbildande språk.

Vid sidan av kursinnehållen påverkar yrkesinriktningen också undervisningsmetoderna och materialet. Generellt anser studenterna att de är mångsidiga och nyttiga. På lektionerna övar studenterna att dra nytta av sina språkkunskaper i arbetskontexter. De övar till exempel att hålla presentationer eller skriva ner personuppgifter på svenska. Studenterna anser att de har mest nytta av att kunna tala svenska i deras yrke. Därför vill båda yrkesgrupperna betona muntlighet mer på lektionerna. Fast studenterna tycker att arbetsmetoderna är bra vill de framför allt tala svenska på lektionerna. Samma åsikt har gymnasisterna i studien av Green-Vänttinen et al. (2010). Få merkonom- och närvårdarstudent tycker att de kommer att behöva skriftliga kunskaper i svenska. Muntligheten verkar alltså vara ännu viktigare i yrkesutbildningen än vid gymnasiet.

Det viktigaste för studenterna är att lära sig är svenskspråkig kundservice. De vill öka muntlig framställning på lektionerna eftersom kundservice är muntlig för dem. Enligt studenterna är kundservice interaktion med kunden på svenska. Studenterna vill öva samtal på svenska och få säkerhet och erfarenhet att tala språket. De kan sedan överföra sina kunskaper till praktiken. Det är också svårt för respondenterna att tala svenska eftersom kommunikationen måste vara relativt spontant. Studenterna anser dock inte att de måste vara flytande i svenska. Redan några ord eller uttryck räcker till för att vara artig mot en svenskspråkig kund.

Studenterna är i allmänhet nöjda med svenskundervisningen vid Vårberga yrkesinstitut. Särskilt merkonomerna anser att de får en bra grund för språkkunnighet i arbetslivet. Jag framhäver dock att det handlar om *en början* på professionell språkkunskap. Enligt Juurakko-Paavola och Mård-Miettinen (2011) är det inte möjligt att fördjupa kunskapen inom ramen för tid och antal studieveckor som svenska har fått i yrkesläroanstalter. Eftersom svenskkurserna bara omfattar grunden för professionell språkkunskap, måste studenterna fördjupa sina kunskaper vid behov i arbetslivet. Enligt principer för livslångt lärande utvecklar studenterna utöver sin allmänna yrkesskicklighet också språkkunskaperna.

De båda yrkesgrupperna nämner fackordförråd och situationer från verkliga livet som nyttigast för dem att lära sig på svenskkurserna. Kontakten till praktiken är bra på

lektionerna och studenterna kan anpassa vad de har lärt sig på arbetsplatser senare. Merkonomerna begränsar sina språkbehov till fackspråket medan ”närvårdarsvenska” innehåller många drag från allmänspråket. Studenterna placerar sina språkbehov i fältet av LSP. Begreppet har ingen entydig definition, men enligt Kantelinen och Heiskanen (2004) samt Basturkmen och Elder (2006) betyder det en form av språkundervisning som baserar sig på inlärares professionella behov i arbetslivet.

Varken närvårdarna eller merkonomerna har enligt sin egen uppfattning bra kunskaper i svenska. De tror inte att de får den kunskap som krävs för att verkligen kommunicera på svenska på arbetsplatser. Speciellt närvårdarna anser att deras kunskaper i svenska är mycket dåliga. Uppfattningen anknyter direkt till mängden svenska inom examina: närvårdarna har bara en kurs svenska medan merkonomerna har flera. Allt som allt motsvarar respondenternas uppfattningar Kantelinens (2011) forskningsresultat. Enligt henne uppfattar både yrkesstuderandena själv och deras språklärare att de kan svenska dåligt. Dessutom räcker inte den krävda miniminivån på kurserna för att uppnå tillräckligt bra språkkunskap för arbetslivet. Dock är språkvarianten som studenterna beskriver i mitt material i många avseende lämplig för nybörjarnivån. Fast studenterna placerar varianten i fackspråk är det osäkert om den verkligen hör dit. Ordförrådet är säkert fackspråk men annars passar studenternas beskrivningar mestadels in på nybörjarnivån. Studenterna tycker också generellt att de borde få en bättre svenskkunskap från utbildningen.

Merkonomstudenterna anknyter språkkunskapen tydligare till yrkesskicklighet än närvårdarstudenterna. Enligt merkonomerna är språkkunskap en yrkesmässig kompetens, alltså väsentligt kunnande. I motsats till merkonomerna placerar närvårdarna språkkunskap i generella kompetenser. (jfr. Allen et al. 2005.) Enligt dem stödjer språkkunskaper deras yrkesskicklighet. Studenternas uppfattningar speglar resultaten från hela studien: närvårdarna är mer kritiska mot svenska än merkonomerna.

Yrkesgrupperna anknyter behovet av svenska starkt till tvåspråkiga områden. Majoriteten har inte behövt svenska i inläring i arbete eller i motsvarande situationer. Eftersom alla studenterna bor i en finskspråkig stad tror de knappast att de kommer att

behöva svenska. Med hänsyn till hur begränsade möjligheterna är att använda språket är studenterna ändå överraskande motiverade att läsa svenska. Studenterna anser generellt att språkvalet utgår från kunden. De måste alltså kunna svenska när de betjänar en svenskspråkig klient. De hör till kundservice att betjäna kunden på sitt modersmål. Detta framgår också av utredningen som Finlands näringsliv genomförde 2009.

Kön och examenstyp påverkar svaren mest och var särskiljande faktorer i min undersökning. Kantelinen (2011: 57) konstaterar att variation på grund av bakgrundsfaktorer är stor hos yrkesstuderande eftersom gruppen är så heterogen. Enligt mina resultat är männen mer kritiska mot alla punkter i frågeformulären. Detta gäller båda yrkesgrupperna. Inom närvårdargruppen urskiljas en liten mansdominerad grupp på under 10 studenter som har mycket negativa åsikter om svenska. De anser att språket är onödigt och vill inte läsa det alls inom yrkesinriktad grundexamen. Kvinnorna däremot ställer sig mer positivt till svenska i de båda branscherna. Studenterna i st-utbildning har mestadels mer flexibla och positiva attityder till svenska än studenterna i gr-utbildning. Ytterligare är studenterna i gr-utbildning mer osäkra på sina svar. De använder svarsalternativ *både stämmer och inte stämmer* i genomsnitt mer än studenterna i st-utbildning. Erfarenhet av språkundervisning verkar hjälpa till att förstå helhetsbilden.

6 Diskussion

Syftet med avhandlingen har varit att ta reda på merkonom- och närvårdarstudenternas uppfattningar om yrkesinriktad svenska vid Vårberga yrkesinstitut. Undersökningen har granskat undervisningen och språkets samband med yrkesskicklighet. Jag indelade mitt syfte i tre enskilda frågor som är följande:

- Vilka uppfattningar har studenterna om yrkesinriktad svenskundervisning?
- Ser studenterna på språkkunskaper som yrkesmässiga kompetenser eller allmänna färdigheter?
- Finns det klara likheter och skillnader mellan studenternas svar?

Ett urval på 95 studenter valdes för undersökningen som utfördes som en enkätundersökning vid institutet. Företagsekonomi samt social- och hälsovård togs med i undersökningen eftersom de är relativt stora yrkesområden inom tjänstesektorn. På basis av det överordnade temat *yrkesinriktad svenskundervisning* skapade jag ett frågebatteri i fyra delar. Delområden är svenska i yrkesinriktad grundexamen, uppläggning av undervisning, den nådda språkkunskapen, och svenska på arbetsplatsen. Avsikten med indelningen var att beskriva svenskundervisningen vid institutet som helhet. Eftersom undervisningsmålen ligger inom professionell språkkunskap var det motiverat att granska språkkunskap och yrke tillsammans.

Yrkesinriktad språkundervisning syftar till att ge yrkesstuderande språkkunskap som de behöver i sitt yrke. Enligt respondenterna är kontakten till yrket bra på språkkurserna. Studenterna läser ”merkonomsvenska” och ”närvårdarsvenska” i skolan och yrkesinriktning är synlig på kurserna. Studenterna är motiverade att lära sig språk som de kan dra nytta av i arbetslivet. Däremot är deras intresse relativt låg för vad studenterna kallar för allmänspråk. Yrkesinriktad språkundervisning får sin teoretiska grund från LSP-approachen. LSP är en form av språkundervisning som syftar till att ge inlärare professionell språkkunskap för arbete. Fast begreppet är mångtydigt till en viss grad är yrkesinriktad språkundervisning enligt min mening en del av LSP. De formella

målen och bedömningen på språkkurserna relateras till CEFR såsom på alla utbildningsnivåer i Finland.

I den teoretiska delen av avhandlingen har jag tagit upp kompetensbegreppet vid sidan av LSP. Indelningen i yrkesmässiga och generella kompetenser blir ännu svårare med bredbasiga examina inom yrkesutbildningen. Fast indelningen är problematisk verkar studenterna ha en mycket omfattande bild av deras yrkeskunnande. Det är ännu oklart vilken teoretisk grund yrkesinriktad språkundervisning borde få i den finska skolan. LSP är ett allmänt begrepp för språkundervisning som syftar till att ge inlärare språkkunskaper för arbetslivet. (Basturkmen & Elder 2005.) Begreppet används ofta när det inte finns läroplaner eller likadana att reglera undervisningen. I detta avseende passar yrkesinriktad språkundervisning i LSP eftersom det finns läroplaner för varje yrkesinriktad grundexamen. Dock LSP har många likheter med studenternas beskrivningar om svenskkurser vid Vårberga yrkesinstitut. På grund av dem skulle jag placera språkvarianten inom LSP.

Av min studie framgår att enligt studenternas uppfattning har de dåliga kunskaper i svenska. Också Kantelinen (2011) har gjort samma iakttagelse i sin studie. Minimikravet på svenskkunskap är inte högt i grundläggande yrkesutbildning, den ligger på samma referensnivå som efter grundskolan. Samtidigt vill studenterna att utbildningen ge dem en bättre svenskkunskap för de framtida arbetsuppgifterna. Mängden svenska är dock så liten speciellt inom social- och hälsovård att ens grundläggande språkkunskap knappast är möjlig enligt min mening. Bättre kunskaper i svenska skulle kräva språkliga satsningar i examensstrukturerna.

Kantelinen (2011) föreslår att bakgrundsfaktorer borde tas i beaktande speciellt när man forskar i grundläggande yrkesutbildning. Faktorerna förorsakar variation i svaren som forskare inte kan förbigå. Yrkesstuderanden formar så en heterogen grupp att bakgrundsfaktorerna påverkar deras svar. I stället för att tala om yrkesstuderandenas svar som helhet borde man prata till exempel om svaren inom ett utbildningsområde. Jag har fått reda på att kön och examenstyp påverkar svar mest i min studie. Ytterligare finns det också många likheter mellan yrkesgruppernas svar vilket jag tycker är

betydelsefullt. Enligt min mening beror likheterna på det att båda är serviceyrken. Behoven av främmande språk är likadana hos grupperna eftersom de anknyter till samma område, kundservice. Således kunde det talas om servicebranschernas svenska i stället för svenska inom ett utbildningsområde. Förstås kan likheterna i svaren förklaras genom att respondenterna kommer från samma skola. Jag tror emellertid inte att detta är den största orsaken till likadana svar. Fast alla studenterna går i samma skola handlar det om två helt enskilda enheter under samma administration. I Kantelinens (2011) studie framgick nämligen också att vissa branscher har likadana språkbehov. Hon nämner servicebranscher som exempel.

Studenterna som deltog i undersökningen är i allmänhet nöjda med svenskundervisningen i de båda branscherna. Deras tankar om hur svenskundervisningen kunde förbättras riktas mot muntlighet. De önskar att lära sig prata svenska och använda språket i praktiken. De vill öva muntliga situationer i svenskspråkig kundservice som de också råkar på senare i arbetslivet. Det är intressant hur frågan om muntlighet lyfts fram i de flesta pedagogiska diskussioner gång på gång. Under den senaste tiden har vi pratat till exempel om muntliga prov i studentexamen. Muntlighet verkar dock vara ännu viktigare för yrkesinriktad språkundervisning än för allmänbildande språkundervisning.

Studenterna har en omfattande bild av vad deras yrkesskicklighet består av. Både merkonomerna och närvårdarna accepterar språkkunskap som del av sin yrkesskicklighet fast närvårdarna inte ser språk som lika viktiga som merkonomerna. Så förverkligas också målen för språkkurserna i läroplansgrunderna och läroplanerna. De framhäver integrering av språkkunskap i studenternas allmänna yrkesskicklighet. (Ekonomi 2009, Vård 2010.) Merkonomerna placerar svenskkunskap i direkt samband med yrkesskicklighet medan språkkunnighet för närvårdarna är en kunskap som stödjer yrkesskickligheten.

Jag har konstaterat i denna avhandling att respondenterna begränsar svenska närmast till tvåspråkiga områden. De tror inte att de behöver svenska eftersom de bor i en enspråkig stad. Finlands tvåspråkighet verkar inte ha någon betydelse i deras arbete. Fast

studenternas chanser att använda svenska är begränsade har de relativt positiva attityder till svenska. Av min studie framgår att bara få inställer sig negativt till svenska. Förstås finns det några som inte alls vill läsa språket. Deras uppfattningar baserar sig på tanken att språket är onödigt. Också dessa studenter erkänner att merkonomer och närvårdare som bor i tvåspråkiga områden borde kunna svenska. Det skulle vara intressant att utsträcka denna studie och koppla studenternas attityder till deras framtidsplaner. Av mitt material får man ett sådant intryck att studenterna tänker stanna där de bor nu. Det känns osannolikt att ingen ens har tänkt på möjligheten att flytta i framtiden. En ny undersökning kunde koncentrera sig på att ta fasta på framtidsplaner och kopplingen mellan dessa och språkkunskapsbehov. Ytterligare kunde en ny studie utvidga respondentsgruppen till studenter som bor i ett tvåspråkigt område och jämföra deras resultat med studenterna vid Vårberga yrkesinstitut.

Jag hade svårigheter med att hitta lämplig forskning för att konstruera den teoretiska grunden i studien. Det finns mer litteratur om språkundervisning i yrkesskolor och jag kunde ha baserat min avhandling mestadels på den. Enligt min mening kan forskning om högre utbildning inte anpassas fullkomligt i andra stadiet. Jag har utnyttjat några delar i litteraturen som är relevanta för min studie men använt också annan typ av forskning som material. Studierna av Green-Vänttinen et al. (2010, 2011) om svenskundervisningen i grundskolan och gymnasiet visar många likheter med min avhandling. Gymnasisterna har likadana uppfattningar om svenskundervisningen som merkonom- och närvårdarstudenterna. Det finns alltså ett behov för en likadan studie i grundläggande yrkesutbildning som Green-Vänttinen et al. har genomfört i andra utbildningsformer. Jag har forskat i samma teman som Green-Vänttinen et al. men inte i samma omfattning. De hade flera skolor med i undersökningen som de hade valt på grund av goda inlärningsresultat i svenska. De har också använt intervjuer som deras huvudsakliga metod till skillnad från mig.

Den utvalda metoden visade sig vara lämplig för undersökningens syfte. Med hjälp av materialet lyckades jag redogöra för respondenternas attityder till yrkesinriktad språkundervisning. Det finns flera exempel på likadana studier som använder samma metod som jag. Bland annat Elsinen (2000), Niemi (2008) och Kantelinen (2011) har

använt samma metod framgångsrikt i mera omfattande studier om yrkeslivsorienterad språkundervisning och professionell språkkunskap. Också beslutet att granska materialet kvalitativt lämpade sig till analysen. Således fick studenternas svar på de öppna frågorna, alltså deras egna beskrivningar om undervisningen, en större betydelse. Frågorna i formulären förorsakade dock problem i analysfasen. De var delvis för abstrakta för de unga respondenterna. Jag borde också ha formulerat frågeformulären mer konsekvent. Mina resultat visar att språkundervisningen i yrkesutbildningen borde utvecklas att betona muntlighet ännu mer. Svenskkurserna borde också vara speciellt avsedda för enskilda yrkesgrupper som närvårdare och merkonomer eftersom betoningen på yrkesspecifikt språk och kommunikation motiverar studenter att läsa svenska. Intressant är också att respondenterna har relativt positiva uppfattningar om svenskan. Samma konstaterar också Green-Vänttinen et al. (2010) i deras studie om gymnasier. Det verkar så att den mycket negativa publiciteten som svenskan har fått under det senaste året är i någon mån överdriven.

Yrkesinstitutet har utvecklats enligt *yrkesinstitutsstrategin* under de senaste åren. Detta betyder att yrkesläroanstalter har blivit stora yrkesinstitut av flera enheter. Följaktligen är också merkonom- och närvårdarutbildningarna vid Vårberga yrkesinstitut stora. För att kunna generalisera resultaten från min undersökning till hela skolan skulle det kräva ett större urval av studenter. Jag anser att urvalet är tillräckligt med hänsyn till avhandlingens omfattning. Fast resultaten i undersökningen är närmast riktgivande visar de klara likheter med andra mer omfattande studier. Jag valde att för det mesta koncentrera mig på undervisningsarrangemang i denna studie. Det blev dock tydligt från materialet att studenterna har mer att säga om svenskundervisningen i deras skolor. Åtminstone en del av respondenterna hade en tydlig uppfattning av yrkesinriktad språkundervisning och språkinläring. Dessa kunde forskas vidare i en studie som ger en mer omfattande bild av ämnet. Kompetenser och kvalifikationer i samband med språkkunskaper och yrkeskunnande visade sig också vara ett intressant ämne. Det är ännu oklart hur språkkunskaper borde placeras i olika kvalifikations- och kompetensindelning inom ramarna för den tillämpande språkvetenskapen.

Litteraturförteckning

Allen, Jim, Ramaekers, Ger & van der Velden, Rolf, 2005: Measuring Competencies of Higher Education Graduates. I: Weerts, D. J., & Vidal, J. (red.) (2005). Enhancing alumni research: European and American perspectives. *New Directions for Institutional Research*, No. 126, San Francisco: Jossey- Bass. 49–59..

<http://arno.unimaas.nl/show.cgi?fid=10318>

[Hämtad 2.8.2013]

Basturkmen, Helen & Elder, Catherine, 2005: The Practice of LSP. I: Davies, Alan & Elder, Catherine (red.): *The Handbook of Applied Linguistics*. Blackwell Publishing Ltd. 672–694.

http://www.blackwellreference.com/public/book.html?id=g9781405138093_978140513

[Hämtad 13.1.2013]

CEFR, 2007: *Gemensam europeisk referensram för språk: lärande, undervisning och bedömning*. Skolverket.

<http://www.sprakforsvaret.se/sf/fileadmin/PDF/Referensram.pdf> [Hämtad 1.10.2012]

EK, 2009: *Työelämässä tarvitaan yhä useampia kieliä*. EK:n henkilöstö- ja koulutustiedustelu 2009.

http://www.ek.fi/ek/fi/yrityskyselyt/liitteet/Tyoelamassa_tarvitaan_yha_useampia_kieli_a.pdf [Hämtad 12.11.2012]

Ekonomi, 2009: Grunder för yrkesinriktad grundexamen: Grundexamen inom företagsekonomi, merkonom 2009.

http://www.oph.fi/download/118187_Grundexamen_inom_foretagsekonomi_Merkonom.pdf [Hämtad 2.1.2013]

Elsinen, Raija, 2000: *Kielitaito - väylä Suomen ulkopuoliseen maailmaan. Yliopisto-opiskelijoiden vieraiden kielten oppimiseen liittyviä käsityksiä kielikeskusopettajan tulkitsemana*. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Finlex, 1999: Gymnasielag. (21.8.1998/629) (21.10.2012)

<http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1998/19980629>

Finlex, 1999: Lag om yrkesutbildning. (21.8.1998/630) (21.10.2012)

<http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1998/19980630>

Finlex, 2001: Statsrådets förordning om ändring av 2 § statsrådets beslut om examinas uppbyggnad och de gemensamma studierna i den grundläggande yrkesutbildningen (616/2001) (2.2.2012)

<http://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2001/20010616>

Green-Vänttinen, Maria, Korkman, Christina & Lehti-Eklund, Hanna, 2010: *Svenska i finska gymnasier*. Helsingfors: Nordica.

[https://tuhat.halvi.helsinki.fi/portal/en/publications/svenska-i-finska-gy\(1eeb9867-ce7d-4af9-950a-5400cfaec68b\).html](https://tuhat.halvi.helsinki.fi/portal/en/publications/svenska-i-finska-gy(1eeb9867-ce7d-4af9-950a-5400cfaec68b).html) [Hämtad 14.5.2013]

Green-Vänttinen, Maria & Lehti-Eklund, Hanna, 2011: *Svenska i finska grundskolor*. Helsingfors: Nordica.

[https://tuhat.halvi.helsinki.fi/portal/fi/publications/svenska-i-finska-gr\(25ce9c06-43e7-449a-852b-239dd17d2841\).html](https://tuhat.halvi.helsinki.fi/portal/fi/publications/svenska-i-finska-gr(25ce9c06-43e7-449a-852b-239dd17d2841).html) [Hämtad 14.5.2013]

Heikkilä, Tarja, 2010: *Tilastollinen tutkimus*. 7.–8. p. Helsinki: Edita.

Helakorpi, Seppo, 2005: *Työn taidot: Ajattelua, tekoja ja yhteistyötä*. HAMK Hämeenlinna: Ammatillisen opettajakorkeakoulun julkaisuja 2/2005.

Helakorpi, Seppo, 2010a: Johdanto: käsityksemme maailmasta, ihmisestä ja oppimisesta. I: Helakorpi, Seppo, Aarnio, Helena & Majuri, Martti (red),

Ammattipedagogiikkaa uuteen oppimiskulttuuriin. HAMK Ammatillisen opettajakorkeakoulun julkaisuja 1/2010. 7–18.

Helakorpi, Seppo, 2010b: Ammatikasvatuksen perustaa. I: Helakorpi, Seppo, Aarnio, Helena & Majuri, Martti (red), *Ammattipedagogiikkaa uuteen oppimiskulttuuriin.* HAMK Ammatillisen opettajakorkeakoulun julkaisuja 1/2010. 31–54.

Härmälä, Marita, 2008: *Riittääkö Ett ögonblick näytöksi merkonomilta odotetusta kielitaidosta? Kielitaidon arviointi aikuisten näyttötutkinnoissa.* Jyväskylän yliopisto.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18900/9789513933401.pdf?sequence=1> [Hämtad 12.1.2013]

Härmälä, Marita, 2010: Yleiskielitaitoa vai erityisalan kielitaitoa? Työelämän kielitaitovaatimukset kielitaidon arvioinnin näkökulmasta. I: *Kieli, koulutus ja yhteiskunta. Joulukuu 2010.*
https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/27031/Joulukuu2010_Yleiskielitaitoa_vai.pdf?sequence=1 [Hämtad 3.4.2013]

Jaatinen, Riitta, 2003: *Vieras kieli oman tarinan kieleksi. Autobiografinen refleksiivinen lähestymistapa vieraan kielen oppimisessa ja opettamisessa.* Tampere University Press.
<http://uta17-kk.lib.helsinki.fi/bitstream/handle/10024/67242/951-44-5578-9.pdf?sequence=1> [Hämtad 12.1.2013]

Juurakko-Paavola, Taina (red.), 2005: *Ammattikorkeakouluopiskelijoiden kielitaito ja sen arviointikäytännöt.* HAMKin julkaisuja 1/2005.

Juurakko-Paavola, Taina & Palviainen, Åsa, 2011: Svenskans plats i den finska utbildningen. I: Juurakko-Paavola, Taina & Palviainen, Åsa, (red.): *Svenskan i den finska skolan och högre utbildningen. Om kunskaper och motivation genom olika utbildningsstadier.* HAMKin julkaisuja 11/2011. 9–22.

Juurakko-Paavola, Taina & Mård-Miettinen Karita, 2012: Työelämälähtöistä ja alakohtaista kieltenopetusta. I: *Kieli, koulutus ja yhteiskunta. Joulukuu 2012.*

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/40617/tyoelamalahtoista-ja-alakohtaista-kieltenopetusta.pdf?sequence=1> [Hämtad 1.4.2013]

Kantelinen, Ritva & Heiskanen Mari, 2004: *Ammattikorkeakoulujen kieliopinnot.* Joensuu: Joensuun yliopisto.

Kantelinen, Ritva, 2011: Kan yrkesstuderande svenska och vill de alls lära sig det? I: Juurakko–Paavola, Taina & Palviainen, Åsa, (red.): *Svenskan i den finska skolan och högre utbildningen. Om kunskaper och motivation genom olika utbildningsstadier.* HAMKin julkaisuja 11/2011. Hämeenlinna. 41–60.

Kieltenopetuksen kehittäminen, 2006: Tulossopimus vuosille 2006–2008. Opetushallitus (1.3.2013)

http://www.oph.fi/download/47339_kielkehi.pdf

KOULUTA, 2013: KOULUTA statistikrapporter. Utbildningsstyrelsen.

<https://www.kouluta.fi/koulutadw/faces/app/startupDWReports.jspx>

[Hämtad 1.3.2013]

Mulder, Martin, 2001: *Competence development. Some background thoughts.*

Wageningen University.

<http://www.mmulder.nl/PDF%20files/Mulder%202001%20Competence%20development.%20Some%20background%20thoughts.pdf>

[Hämtad 31.7.2013]

Niemi, Hannu, 2008: *Korkeakoulujen ruotsinopettajien käsityksiä virkamiesruotsin merkityssisällöistä ja sen taitotasovaatimusosan toteutumisesta.* Oulun yliopisto.

<http://herkules.oulu.fi/isbn9789514287046/isbn9789514287046.pdf>

[Hämtad 12.1.2013]

Nivåskala för språkkunskaper, 2004: Bilaga 2 i Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2004.

http://www.oph.fi/lagar_och_anvisningar/laroplans-och_examensgrunder/grundlaggande_utbildningen [Hämtad 24.4.2013]

Nordhaug, Odd, 1991: *The Shadow Educational System. Adult Resource Development*. Oslo: Norwegian University Press.

OPH, 2012a: Fristående examina. (24.10.2012)

http://www.oph.fi/utbildning_och_examina/yrkesutbildning/fristaende_examina

OPH, 2012b: Studiernas uppbyggnad (24.10.2012)

http://www.oph.fi/utbildning_och_examen/yrkesutbildning/grundlaggande_yrkesutbildning/studiernas_struktur

OPH, 2012c: Yrkesprov och lärdomsprov (25.10.2012)

http://www.oph.fi/utbildning_och_examen/yrkesutbildning/grundlaggande_yrkesutbildning/yrkesprov_och_slutarbete

OPH, 2012d: Yrkesutbildning. (21.10.2012)

http://www.oph.fi/utbildning_och_examina/yrkesutbildning

OPH, 2013a: Svenskspråkig glossarium. (1.3.2013)

http://www.oph.fi/tietopalvelut/ennakointi/ennakoinnin_sahkoinen_tietopalvelu_ensti/sanasto/ruotsinkielinen_sanasto

OPH, 2013b: Yrkesinriktade grundexamina. (2.3.2013)

http://www.oph.fi/utbildning_och_examina/yrkesutbildning/grundlaggande_yrkesutbildning

OPM, 2012a: Studier och examina inom yrkesutbildningen. (2.3.2013)

http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/ammattillinen_koulutus/opiskelu_ja_tutkinnot/?lang=sv

OPM, 2012b: Yrkesbildningen och hur den utvecklas. (21.10.2012)

http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/ammattillinen_koulutus/?lang=sv

Ruohotie, Pekka, 2002: Kvalifikaatioiden ja kompetenssien kehittäminen koulutuksen tavoitteena, I: Nieminen, Juha (red.): *Verkottuminen ja virtuaalistuminen ammatillisen aikuiskoulutuksen tukena*. Hämeen ammattikorkeakoulu.

Ruohotie, Pekka, 2004: Työelämän osaamistarpeet. I: Keskitalo, Juhani: *Työelämä osana insinööriopintoja*. Hämeen ammattikorkeakoulun julkaisu A:6/2004. Hämeenlinna. 21–38.

Ruohotie, Pekka & Honka, Juhani, 2003: *Ammattillinen Huippuosaaminen. kompetenssitutkimusten avaama näkökulma huippuosaamiseen, sen kehittämiseen ja johtamiseen*. Hämeen ammattikorkeakoulun Skills-julkaisu 2/2003.

Socialstyrelsen, 2006: *Vård- och omsorgsassistenters kvalifikationer. Grundläggande nivå*. http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/9501/2006-110-20_200611020.pdf [Hämtad 1.4.2013]

Studieinfo, 2012: Yrkesinriktad grundexamen (25.10.2012)

http://www.studieinfo.fi/?path=yrkesinriktad_grundexamen

Tammilehto, Mika, 2012: *Ammatillisen koulutuksen sopeuttamistarpeet ja kehittäminen vuosina 2013–2016*.

http://www.amke.fi/www/fi/liitetiedostot/2012/Sopeuttamistarpeet_Tammilehto.pdf

[Hämtad 20.12.2012]

Trost, Jan, 2012: *Enkätboken*. 4:e uppl. Lund: Studentlitteratur.

Ungdomsgaranti, 2013: Vilken Ungdomsgaranti? (10.2.2012)

<http://www.nuorisotakuu.fi/index.phtml?l=sv&s=5043>

Vårberga ekonomi, 2011: Vårberga yrkesinstitut. Opetussuunnitelman tutkintokohtainen osa. Liiketalouden perustutkinto, merkonomi 27.4.2011.

Vårberga vård, 2011: Vårberga yrkesinstitut. Opetussuunnitelman tutkintokohtainen osa. Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto, lähihoitaja. 18.3.2011.

Vård, 2010: Grunder för yrkesinriktad grundexamen. Grundexamen inom social- och hälsovårdsbranschen, närvårdare 2010

http://www.oph.fi/download/126564_Grundexamen_inom_social-_och_halsovardsbranschen_.pdf [Hämtad 2.1.2013]

Väyrynen, Pirjo, 2001: Ammatillisen lähtökohtia toisella asteella. I: I: Väyrynen Pirjo (red.). *Kaikki kieliä oppimaan. Opetusmenetelmiä ammatilliseen kielenopetukseen*. Opetushallitus. 7–25.

http://www.oph.fi/download/49145_kaikki_kielia_oppimaan.pdf [Hämtad 1.3.2012]

Bilagor

Bilaga 1.

Frågeformulär för merkonomstudenter

Kysely ammatillisesta kieltenopetuksesta
Merkonomiopiskelijat: liiketalouden perustutkinto

joulukuu 2011

Hei!

Opiskelemme kieltenopettajiksi Tampereen yliopistossa, ja teemme lopputyötämme (pro gradu –tutkimusta) kieltenopetuksesta ammatillisessa koulutuksessa

Lopputyöhömmme liittyen olemme laatineet merkonomi- ja lähihoitajaopiskelijoille kyselylomakkeen, joka käsittelee ammatin ja kielen yhdistämistä ruotsin tunneilla. Taustatietojen täyttämisen jälkeen saat ensin ilmaista kantasi erilaisiin väittämiin ympäröimällä parhaiten mielipidettäsi vastaavan numeron asteikolla 1–5. Lopussa on neljä avointa kysymystä, joihin saat vapaasti kirjoittaa mielipiteesi.

Kyselyyn vastataan nimettömänä, joten henkilöllisyytesi ei tule ilmi missään tutkimuksemme vaiheessa.

Kiitos osallistumisestasi!

Terveisin Oona Halmi ja
Tampereen yliopisto

A) Taustatiedot

1. Sukupuoli nainen ☐ mies ☐

2. Olen _____ vuoden opiskelija

3A Tutkintoni on peruskoulupohjainen ☐ ylioppilaspohjainen ☐

3B Suoritan myös ylioppilastutkinnon ☐

4. Tähän mennessä olen suorittanut

_____ merkonomin opintoihin kuuluvaa ruotsin kurssia

B) Vastaa seuraaviin kysymyksiin asteikolla 1–5.

1 = Olen täysin eri mieltä
 2 = Olen jokseenkin eri mieltä
 3 = En ole samaa enkä eri mieltä

4 = Olen jokseenkin samaa mieltä
 5 = Olen täysin samaa mieltä

5. Ruotsin kurssit kuuluvat osaksi ammatillisia aineita.	1	2	3	4	5
6. Ruotsin kurssit kuuluvat osaksi ATTO-aineita eli ammattitaitoa täydentäviä tutkinnon osia.	1	2	3	4	5
7. Kielten opiskelu on yhtä tärkeää kuin esimerkiksi markkinoinnin, kirjanpidon tai asiakaspalvelun opiskelu.	1	2	3	4	5
8. Ruotsin kieli ei sovi osaksi liiketalouden perustutkintoa.	1	2	3	4	5
9. Saan vaikuttaa siihen, mitä tunnilla teemme.	1	2	3	4	5
10. Olen tyytyväinen kielten opintojaksoihin merkonomikoulutuksessa.	1	2	3	4	5
11. Kielten opintojaksoja pitäisi kehittää merkonomikoulutuksessa.	1	2	3	4	5
12. Ruotsin tunneilla kuuluisi keskittyä entistä enemmän oman ammattini aihepiireihin.	1	2	3	4	5
13. Ruotsin tunneilla käytämme erilaisia työskentelymuotoja, kuten harjoitamme kuullunymmärtämistä, teemme ryhmitöitä, puhumme itse ruotsia ja käymme läpi kielioppia.	1	2	3	4	5
14. Opetusmateriaali on nykyaikaista ja oman ammattini kannalta hyödyllistä.	1	2	3	4	5
15. Ruotsin tunneilla harjoitellaan oikean elämän puhetilanteita, joita voin soveltaa myöhemmin käytännössä.	1	2	3	4	5
16. Merkonomikoulutuksesta saa riittävät valmiudet asiakaspalveluun ja merkonomin työtehtäviin ruotsin kielellä.	1	2	3	4	5
17. Merkonomikoulutuksesta pitäisi saada riittävät valmiudet asiakaspalveluun ja merkonomin työtehtäviin ruotsin kielellä.	1	2	3	4	5
18. Olen tarvinnut ruotsin kieltä työssä oppimisessa tai muissa töissä.	1	2	3	4	5
19. Koen, että pystyn omassa ammatissani käyttämään ruotsin kieltä ymmärrettävästi.	1	2	3	4	5
20. Kielitaito on yksi osa ammattitaitoani.	1	2	3	4	5

C) Avoimet kysymykset.

21. Mitä sinun olisi hyödyllisintä oppia ruotsin tunneilla tulevaa ammattiasi ajatellen?

---

22. Millaisissa tilanteissa merkonomi mielestäsi tarvitsee ruotsin kieltä?

---

23. Millaisia ruotsin kursseja sinulla on tähän mennessä ollut koulullasi?

---

24. Miten kielten tunteja ja opetusta voisi mielestäsi kehittää merkonomikoulutuksessa?

Kiitos vastauksestasi!

Bilaga 2.

Frågeformulär för närvårdarstudenter

Kysely ammatillisesta kieltenopetuksesta

tammikuu 2011

Lähihoitajaopiskelijat: sosiaali- ja terveysalan perustutkinto

Hei!

Opiskelemme kieltenopettajiksi Tampereen yliopistossa, ja teemme lopputyötämme (pro gradu –tutkimusta) kieltenopetuksesta ammatillisessa koulutuksessa.

Lopputyöhömme liittyen olemme laatineet merkonomi- ja lähihoitajaopiskelijoille kyselylomakkeen, joka käsittelee ammatin ja kielen yhdistämistä ruotsin tunneilla. Taustatietojen täyttämisen jälkeen saat ensin ilmaista kantasi erilaisiin väittämiin ympyröimällä parhaiten mielipidettäsi vastaavan numeron asteikolla 1–5. Lopussa on neljä avointa kysymystä, joihin saat vapaasti kirjoittaa mielipiteesi.

Kyselyyn vastataan nimettömänä, joten henkilöllisyytesi ei tule ilmi missään tutkimuksemme vaiheessa.

Kiitos osallistumisestasi!

Terveisin Oona Halmi ja
Tampereen yliopisto

A) Taustatiedot

1. Sukupuoli nainen ☐ mies ☐

2. Olen _____ vuoden opiskelija

3A Tutkintoni on peruskoulupohjainen ☐ ylioppilaspohjainen ☐

3B Suoritan myös ylioppilastutkinnon ☐

4. Tähän mennessä olen suorittanut

_____ lähihoitajan opintoihin kuuluvaa ruotsin kurssia

B) Vastaa seuraaviin kysymyksiin asteikolla 1–5.

1 = Olen täysin eri mieltä

2 = Olen jokseenkin eri mieltä

3 = En ole samaa enkä eri mieltä

4 = Olen jokseenkin samaa mieltä

5 = Olen täysin samaa mieltä

5. Ruotsin kurssit voisivat kuulua myös osaksi ammatillisia aineita.	1	2	3	4	5
6. Ruotsin kurssit kuuluvat osaksi ATTO–aineita eli ammattitaitoa täydentäviä tutkinnon osia	1	2	3	4	5
7. Kielten opiskelu on yhtä tärkeää kuin esimerkiksi kuntoutuksen, lääkehoidon tai ravitsemuksen opiskelu.	1	2	3	4	5
8. Ruotsin kieli ei sovi osaksi sosiaali- ja terveysalan perustutkintoa.	1	2	3	4	5
9. Saan vaikuttaa siihen, mitä tunnilla teemme.	1	2	3	4	5
10. Olen tyytyväinen kielten opintojaksoihin lähihoitajakoulutuksessa.	1	2	3	4	5
11. Kielten opintojaksoja pitäisi kehittää lähihoitajakoulutuksessa.	1	2	3	4	5
12. Ruotsin tunneilla kuuluisi keskittyä entistä enemmän oman ammattini aihepiireihin.	1	2	3	4	5
13. Ruotsin tunneilla käytämme erilaisia työskentelymuotoja, kuten harjoitamme kuullunymmärtämistä, teemme ryhmitöitä, puhumme itse ruotsia ja käymme läpi kielioppia.	1	2	3	4	5
14. Opetusmateriaali on nykyaikaista ja oman ammattini kannalta hyödyllistä.	1	2	3	4	5
15. Ruotsin tunneilla harjoitellaan oikean elämän puhetilanteita, joita voin soveltaa myöhemmin käytännössä.	1	2	3	4	5
16. Lähihoitajakoulutuksesta saa riittävät valmiudet kanssakäymiseen asiakkaan kanssa ja lähihoitajan työtehtäviin ruotsin kielellä.	1	2	3	4	5
17. Lähihoitajakoulutuksesta pitäisi saada riittävät valmiudet kanssakäymiseen asiakkaan kanssa ja lähihoitajan työtehtäviin ruotsin kielellä.	1	2	3	4	5
18. Olen tarvinnut ruotsin kieltä työssä oppimisessa tai muissa töissä.	1	2	3	4	5
19. Koen, että pystyn omassa ammatissani käyttämään ruotsin kieltä ymmärrettävästi.	1	2	3	4	5
20. Kielitaito on yksi osa ammattitaitoani.	1	2	3	4	5

C) Avoimet kysymykset.

21. Mitä sinun olisi hyödyllisintä oppia ruotsin tunneilla tulevaa ammattiasi ajatellen?

---

22. Millaisissa tilanteissa lähihoitaja mielestäsi tarvitsee ruotsin kieltä?

---

23. Millaisia ruotsin kursseja sinulla on tähän mennessä ollut koulullasi?

---

24. Miten kielten tunteja ja opetusta voisi mielestäsi kehittää lähihoitajakoulutuksessa?

Kiitos vastauksestasi!

Bilaga 3.

Det väsentliga innehållet och bedömningskriterier av kursen *Det andra inhemska språket, svenska* (Vård, 2010: 237, Ekonomi, 2009: 221).

FÖREMÅL FÖR BEDÖMNING	BEDÖMNINGSKRITERIER		
	Nöjaktiga N1	Goda G2	Berömliga G3
	Den studerande		
Informationssökning	känner till principerna för användning av ordböcker och andra informationskällor	använder ordböcker och i någon mån också andra, som t.ex. elektroniska, informationskällor	använder ordböcker, också elektroniska, och övriga källmaterial för att skaffa fram tilläggsinformation om enkla anvisningar som gäller branschen på ett främmande språk
Textförståelse och skriftlig kommunikation	förstår innehållet i korta och enkla skriftliga meddelanden som gäller det egna arbetet och arbetarskyddet genom att använda hjälpmedel	skriver efter modell korta texter som hör ihop med arbetet som t.ex. arbets- och säkerhetsanvisningar	skriver korta minnesanteckningar, anvisningar eller beställningslistor som hör ihop med arbetet
Interaktion och att fungera i språkbrukssituationer i arbetslivet	berättar med några ord om sig själv och om bekanta saker i sitt eget arbete	klarar rutinmässigt av talsituationer som hör ihop med det dagliga livet, om samtalspartnern talar långsamt och använder ett enkelt, centralt ordförråd	fungerar i de vanligaste kommunikationssituationerna både ansikte mot ansikte och i telefon och begär precisering eller förtydligande vid behov
Språkets och kulturens betydelse	är medveten om det svenska språkets och den svenska kulturens betydelse	förstår det svenska språkets och den svenska kulturens betydelse vid möten med nordbor	förstår det svenska språkets och den svenska kulturens ställning i det mångkulturella Finland
Språkstudier	identifierar sina egna inlärningsstrategier.	känner igen styrkor och svagheter i sina egna inlärningsstrategier.	prövar nya strategier och inlärningsätt.